

Instructie

De dienst van gezag en gehoorzaamheid

‘Faciem tuam, Domine, requiram’

Inleiding

“Laat Uw aanschijn over ons lichten, en wij zullen gered zijn” (Ps 80,4)

Het gewijde leven als getuigenis van de zoektocht naar God

1. “Faciem tuam, domine, requiram”: Uw aanschijn, Heer, tracht ik te zien (Ps 27,8). Als pelgrim op zoek naar de zin van het leven, en ondergedompeld in het grote mysterie dat hem omringt, zoekt de mens in werkelijkheid, al is het vaak onbewust, het aangezicht van God. “Wijs mij uw wegen, Heer, leer mij uw paden kennen” (Ps 25,4): niemand zal ooit uit het menselijke hart het zoeken kunnen bannen naar Degene van wie de bijbel zegt: “Hij is het Al” (Sir 43,27). Hetzelfde geldt voor het zoeken naar de wegen om daar te komen.

Het gewijde leven is ertoe geroepen om binnen de Kerk en de wereld de karakteristieke kenmerken van Jezus zichtbaar te maken: maagd, arm en gehoorzaam.¹ Het komt tot bloei op het terrein van deze zoektocht naar het aangezicht van de Heer en naar de weg die tot Hem leidt (vgl. Joh 14,4-6). Het is een zoektocht die voert naar een ervaring van vrede: “in zijn wil is onze vrede”.² Tegelijkertijd is het ook een weg die elke dag moeite kost, omdat God God is, en zijn wegen en gedachten niet altijd onze wegen en gedachten zijn (vgl. Js 55,8). Godgewijde mensen leggen dus het getuigenis af dat zij, zowel op vreugdevolle momenten als

in moeilijke tijden, het zoeken naar de wil van God vol willen houden. Daarvoor benutten zij alle beschikbare middelen om die wil te leren kennen en om haar te vervullen.

Op dit punt krijgt ook de religieuze gemeenschap haar betekenis als gemeenschap van godgewijde mensen die de gelofte afleggen om samen de wil van God te zoeken en te doen. Het is een gemeenschap van broeders of zusters die diverse rollen vervullen, maar die een zelfde doel en een zelfde hartstocht delen. Daarom zijn er, naast het feit dat *allen* in de gemeenschap zijn geroepen om te zoeken wat God behaagt en om hem te gehoorza-

1. Vgl. Johannes Paulus II, postsynodale apostolische Exhortatie *Vita consecrata* (25 maart 1996), 1, in: *Kerkelijke documentatie (KD)* 24/4-5 (19 juli 1996), 179.

2. Dante Alighieri, *La Divina Commedia, het Paradys*, III, 85.

men, *sommige* leden geroepen, over het algemeen voor een bepaalde tijd, voor de speciale taak om teken van eenheid te zijn en gids in de zoektocht van allen, en in de persoonlijke en gemeenschappelijke vervulling van de wil van God. Dit is de dienst van het gezag.

Een weg van bevrijding

2. De cultuur van de westerse samenlevingen, die sterk de nadruk legt op het individu, bevordert op een positieve manier de individuele vrije ontwikkeling en autonomie. Daardoor heeft ze ertoe bijgedragen dat de waarde van respect voor de waardigheid van de menselijke persoon, verdere verbreiding heeft gevonden.

Deze erkenning is een van de meest betekenisvolle kenmerken van de moderniteit en is overeenkomstig Gods bedoeling. Ze maakt het noodzakelijk dat we nieuwe manieren ontwikkelen om gezag en onze manier van omgaan ermee vorm te geven. Van de andere kant moeten we niet vergeten dat vrijheid soms lijkt te veranderen in willekeur, en autonomie van de persoon in onafhankelijkheid van de Schepper en van de relatie tot de naaste. Dan worden we geconfronteerd met vormen van afgoderij die niet tot grotere vrijheid leiden, maar tot slavernij.

In dat geval zijn mensen die geloven in de God van Abraham, Isaak en Jacob, in de God van Jezus Christus, verplicht om een weg te kiezen die de mens bevrijdt van alle schaduwen van afgodendienst. Op deze weg kunnen we een lichtend voorbeeld nemen aan de ervaring van de Exodus: een weg die voert vanuit aanpassing aan gebruikelijke manieren van denken naar de vrijheid van het toebehoren aan de Heer; vanuit een vervlakende beoordeling van dingen volgens eenzijdige criteria naar het zoeken van

wegen die ons in gemeenschap brengen met de levende en ware God.

De reis van de Exodus wordt ondernomen door de tegelijk lichtgevende en donkere wolk van Gods Geest. Ook al lijkt ze soms te dolen over zinloze sporen, ze heeft als doel de zaligmakende intimiteit van Gods hart: "Ik heb u gedragen op arendsvleugelen en hier bij Mij gebracht" (Ex 19,4). Een groep slaven is vrij geworden om een heilig volk te worden, dat de vreugde kent om God in vrijheid te dienen. De gebeurtenissen van de Exodus zijn een paradigma dat de hele bijbelse geschiedenis begeleidt. Ze grijpen op profetische wijze vooruit op het aardse leven van Jezus, die ons op zijn beurt bevrijdt van de slavernij via de gehoorzaamheid aan de zorgzame wil van de Vader.

Geadresseerden, doel en grenzen van dit document

3. Tijdens de laatste plenaire vergadering van de Congregatie voor de Instituten van het Gewijde Leven en de Sociëteiten van het Apostolisch Leven, die plaats heeft gevonden van 28 tot en met 30 september 2005, was de aandacht speciaal gericht op het thema van het uitoefenen van gezag en de gehoorzaamheid in het gewijde leven. Er werd erkend dat dit thema een bijzondere reflectie nodig heeft, vooral vanwege de veranderingen die zich in de laatste jaren hebben voorgedaan binnen de instituten en gemeenschappen, en ook vanwege de voorstellen die staan in de meest recente documenten van het leergezag over de vernieuwing van het gewijde leven.

Deze Instructie, die de vrucht is van deze Algemene Vergadering en van de daaropvolgende reflectie door het dicasterie, is bestemd voor leden van instituten van gewijde leven die het broederlijke

leven in gemeenschappen praktiseren, dit wil zeggen al degenen, mannen en vrouwen, die lid zijn van religieuze instituten, en ook de leden van sociëteiten van apostolisch leven. Ook andere gewijde personen echter kunnen er, vanwege hun wijze van leven, nuttige wenken uit halen. Aan hen allen, die geroepen zijn om te getuigen van het primaat van God door de vrije gehoorzaamheid aan Zijn heilige wil, wil dit document hulp en bemoediging bieden om met vreugde hun *ja* tegen de Heer te beleven.

Wanneer we het onderwerp van deze Instructie aansnijden, zijn we ons zeer bewust van de talrijke aspecten die het heeft. Er bestaat niet alleen een grote variëteit van projecten die verbonden zijn met het charisma, en van missionaire engagementen. Ook is er een zekere diversiteit in modellen van bestuur en in praktijken van gehoorzaamheid te zien, vaak onder invloed van diversiteit in culturele contexten.³ Bovendien moet men rekening houden met verschillen die er bestaan, ook op het psychologische vlak, tussen gemeenschappen van vrouwen en van mannen. Verder moet men in de beschouwing betrekken de nieuwe vraagstukken die de vele vormen van missionaire samenwerking, in het bijzonder met leken, stellen aan de uitoefening van het gezag. Hetzelfde geldt voor het verschil in gewicht dat men toekent aan het plaatselijke en het centrale gezag. Dit leidt ertoe dat de manieren waarop gezag en gehoorzaamheid worden uitgeoefend, in de diverse religieuze instituten niet uniform zijn. En ten slotte moeten we niet vergeten dat de gehele traditie van het gewijde leven de 'synodale' vorm van het generaal kapittel (of een gelijkwaardige bijeenkomst) beschouwt als het hoogste gezag⁴ van het instituut, waarop alle leden, om te beginnen de oversten, zich dienen te oriënteren.

Naast deze zaken valt te constateren dat tegenwoordig de manier waarop er tegen gezag en gehoorzaamheid wordt aangekeken en hoe ze worden beleefd, veranderd is, zowel in de Kerk als in de samenleving. Oorzaken daarvan zijn onder meer: de bewustwording van de *waarde van iedere persoon*, met zijn of haar roeping en intellectuele, affectieve en spirituele gaven, en met zijn of haar vrijheid en vermogen om relaties aan te gaan; de centrale plaats van de *spiritualiteit van de communio*,⁵ en de verbetering van de middelen om haar te beleven; aan een andere, *minder individualistische opvatting van de zending*, in het *delen ervan met alle leden van Gods volk*, met daarbij passende vormen van concrete samenwerking.

Wanneer we dan de invloeden van de hedendaagse cultuur beschouwen, moeten we echter eraan denken dat de wens om *zichzelf te realiseren* soms in conflict kan komen met *gemeenschappelijke projecten*. Het zoeken naar *persoonlijk welzijn*, zowel geestelijk als materieel, kan het moeilijk maken zichzelf geheel te wijden aan de dienst van de gemeenschappelijke missie. En *al te subjectieve visies* op het charisma en op het apostolische dienstwerk kunnen de samenwerking en de broederlijke uitwisseling verzwakken.

We moeten daarentegen niet uitsluiten dat in bepaalde milieus de problemen vooral andersom liggen. Dit komt voort uit een onevenwichtige visie op de verhoudingen, die neigt naar te veel nadruk op collectiviteit en naar overdreven uniformiteit. Daarmee loopt men het risico de groei en de individuele verantwoordelijkheid van eenieder te blokkeren. Het is niet eenvoudig om het evenwicht tussen individu en gemeenschap, en daarmee ook tussen gezag en gehoorzaamheid, te handhaven.

3. Vgl. Congregatie voor de Instituten van het Gewijde Leven en de Sociëteiten van het Apostolische Leven, Instructie *Religieus leven in gemeenschap* (2 februari 1994), 5, in: *KD 23/3-4* (juni 1995), 171-172; Congregatie voor de Religieuzen en de Seculiere Instituten, Instructie *Wezenlijke elementen van de leer van de Kerk over het religieuze leven* (31 mei 1983), 41.

4. Vgl. *Wetboek van Canoniek Recht*, can. 631 §1; *Vita consecrata*, 42.

5. Vgl. Johannes Paulus II, apostolische Brief *Novo millennium ineunte* (6 januari 2001), 43-45, in: *KD 29/3* (11 mei 2001), 97-99; *Vita consecrata*, 46 en 50.

De bedoeling van deze Instructie is niet om alle problemen te behandelen die worden opgeroepen door de diverse elementen en gevoeligheden waar we het juist over hebben gehad. Die blijven, bij wijze van spreken, aanwezig op de achtergrond van de reflecties en aanwijzingen die hier worden voorgelegd. Het belangrijkste doel van deze Instructie is opnieuw te bevestigen dat gehoorzaamheid en gezag, ook al krijgen ze op veel verschillende manieren vorm, altijd een bijzondere relatie hebben met Jezus de Heer, de gehoorzame Dienaar. Verder trachten wij oversten te helpen in hun drievoudige dienst: de dienst aan individuele mensen die zijn geroepen tot een godgewijd leven (*deel I*); het opbouwen van gemeenschappen van broederschap/zusterschap (*deel II*); het deelnemen aan de gemeenschappelijke zending (*deel III*).

De overwegingen en aanwijzingen die nu volgen, staan in continuïteit met wat er staat in de documenten die de weg van het gewijde leven hebben begeleid in de moeilijke jaren, vooral in de Instructies *Potissimum institutioni*⁶ van 1990, *Religiosus leven in gemeenschap*⁷ van 1994, de postsynodale apostolische Exhortatie *Vita consecrata*⁸ van 1996, en de Instructie *Een nieuw begin maken vanuit Christus*⁹ van 2002.

Deel I: Godgewijd leven en de zoektocht naar Gods wil

“Opdat wij, bevrijd, Hem kunnen dienen in vroomheid en gerechtigheid” (vgl. Lc 1,74-75)

Wie zoeken wij?

4. Aan de eerste leerlingen die, wellicht nog onzeker en aarzelend, een nieuwe

Rabbi besluiten te volgen, stelt de Heer de vraag: “Wat verlangt gij?” (Joh 1,38). In die vraag kunnen we andere radicale vragen lezen. Wat zoekt je hart? Wat kwelt je? Zoek je jezelf of zoek je de Heer, je God? Jaag je je eigen verlangens na of ga je in op de verlangens van Degene die jouw hart heeft gemaakt en die het wil voltooien zoals Hij weet dat het is en zoals Hij het kent? Ren je alleen achter vergankelijke dingen aan of zoek je Hem die niet voorbij gaat? “Heer God, op deze aarde, die niet lijkt op wat U bedoeld hebt, wat moeten we aanpakken? Van ‘s morgens vroeg tot ‘s avonds laat zie ik dat de mensheid in beslag wordt genomen door de roerselen van deze wereld; sommigen zoeken rijkdom, anderen eer, weer anderen laten zich verleiden door roem”, constateerde Bernardus.¹⁰

“Uw aanschijn, Heer, tracht ik te zien” (Ps 27,8). Dit is het antwoord van de mens die de uniciteit en de oneindige grootheid van Gods mysterie en het soevereine karakter van Zijn wil heeft begrepen. Het is echter ook het antwoord waarvan ieder menselijk schepsel in zijn zoeken naar waarheid en geluk een onbewust vermoeden heeft. *Quaerere Deum* is in alle tijden het program geweest van ieder bestaan dat naar het absolute en het eeuwige dorst. Veel mensen zijn tegenwoordig geneigd iedere vorm van afhankelijkheid als vernederend te beschouwen. Het hoort echter wezenlijk bij onze ervaring als schepselen om van een Ander afhankelijk te zijn. En juist voor de mens als relationeel wezen hoort het er bovendien bij om van andere mensen afhankelijk te zijn.

De gelovige zoekt de levende en ware God, oorsprong en doel van alle dingen. Deze God is niet geschapen naar ons beeld en gelijkenis. Integendeel: wij zijn naar Zijn beeld en gelijkenis geschapen. Hij laat ons weten wat Zijn wil is en toont

6. Congregatie voor de Instituten van Gewijd Leven en de Sociëteiten van Apostolisch Leven, Instructie *Potissimum institutioni* (Richtlijnen voor de vorming in de religieuze instituten) (2 februari 1990), in het bijzonder de nrs. 15, 24-25, 30-32, in: *KD* 18/8 (oktober 1990).

7. In het bijzonder de nrs. 47-52.

8. In het bijzonder de nrs. 42-43, 91-92.

9. Congregatie voor de Instituten van het Gewijde Leven en de Sociëteiten van het Apostolisch Leven, Instructie *Een nieuw begin maken vanuit Christus* (19 mei 2002), in: *KD* 31/7-8 (28 november 2003), in het bijzonder de nrs. 7 en 14.

10. H. Bernardus, *De diversis*, 42,3, in: *PL* 183, 662B.

ons de wegen om tot Hem te komen: “Gij zult mij de weg van het leven wijzen om heel mijn vreugde te vinden bij U, bestendig geluk aan uw zijde” (Ps 16,11). Zoe-ken naar de wil van God betekent zoeken naar een vriendelijke, welwillende wil, die onze echte verwerkelijking dichterbij brengt, en die bovenal ons vrije liefdesantwoord wil op Zijn liefde, om ons te maken tot werktuigen van de goddelijke liefde. Op deze *via amoris* komen zowel het luisteren als ook de gehoorzaamheid tot bloei.

Gehoorzaamheid als houding van luisteren

5. “Luister, mijn zoon” (Spr 1,8). Gehoorzaamheid is voor alles een kinderlijke houding. Het is die bijzondere vorm van luisteren die alleen een zoon aan zijn vader kan geven, omdat ze verlicht wordt door de zekerheid dat de vader aan de zoon alleen maar goeds te zeggen en te geven heeft; een luisteren dat doordringen is van vertrouwen, een vertrouwen dat de zoon ontvankelijk maakt voor de wil van de vader, omdat die hem zeker ten goede zal komen.

Met betrekking tot God is dit nog veel meer van toepassing. Wij bereiken onze volheid namelijk slechts in die mate, waarin we ons voegen in het plan dat Hij ons in Zijn vaderlijke liefde heeft toegedacht. De gehoorzaamheid is dus de enige weg waarlangs de mens als intelligent en vrij wezen de volle zelfverwerkelijking kan bereiken. Want als de mens *nee* zegt tegen God, stelt hij zich op tegen Gods plan, doet hij zijn eigen waardigheid tekort en gaat hij zijn mislukking tegemoet.

Gehoorzaamheid is de weg van de groei en daarom ook van de persoonlijke vrijheid. Ze maakt ze het immers mogelijk

een project of een wilsbeschikking aan te nemen die afwijkt van wat je zelf wilt, waarbij de menselijke waardigheid niet wordt vernederd of verminderd, maar juist pas echt een basis krijgt. Tegelijkertijd is die vrijheid op zich ook een weg van gehoorzaamheid, omdat de gelovige zijn vrijheid juist in kinderlijke gehoorzaamheid tegenover het plan van de Vader verwerkelijkt. Het zal duidelijk zijn dat het voor zo'n gehoorzaamheid noodzakelijk is dat we ons kind-zijn erkennen en dat we ons erover verheugen. Alleen een zoon of dochter kan zich immers in vrijheid toevertrouwen aan de hand van de Vader, net als de Zoon Jezus, die zich geheel verliet op zijn Vader. En in Zijn lijden heeft Hij zich uitgeleverd aan Judas, de hogepriesters, zijn folteraars, de vijandelijke menigte en aan degenen die hem kruisigden, juist omdat hij er ten volle zeker van was dat alles zijn zin krijgt in de totale trouw aan het heilsplan van de Vader die, zoals Bernardus onderstreept, “geen behagen schiep in diens dood, maar in de intentie van degene die uit vrije wil zijn leven gaf”.¹¹

‘Luister Israël’ (Dt 6,4)

6. Voor de Heer God is Israël de Zoon, het volk dat hij heeft uitverkoren, dat Hij heeft voortgebracht en dat Hij aan zijn hand liet opgroeien, dat Hij tot zijn gelaat heeft opgetild en leerde lopen (vgl. Hos 11,1-4). Tot dit volk heeft Hij – als uitdrukking van Zijn genegenheid – steeds Zijn Woord gericht, ook al luisterde het er niet altijd naar en ervoer het het Woord als een last, als een ‘wet’. Het hele Oude Testament is een uitnodiging tot luisteren, en dat luisteren staat in dienst van het nieuwe verbond: wanneer, zo spreekt de Heer “Ik mijn wetten in hun geest prent en ze in hun hart grif: Ik zal hun

11. H. Bernardus, *De errore Abelardi*, 8,21, in: *PL* 182, 1070A.

God zijn en zij zullen mijn volk zijn” (Heb 8,10; vgl. Jer 31,33).

Op het luisteren volgt het gehoorzamen als vrij en bevrijdend antwoord van het nieuw Israël op het aanbod van het nieuwe verbond. De gehoorzaamheid maakt deel uit van het nieuwe verbond, het is er zelfs een karakteristiek kenmerk van. Daaruit volgt dat het alleen ten volle kan worden verstaan binnen de logica van de liefde, van de intimiteit met God, van het uiteindelijke toebehoren aan Hem die eindelijk vrij maakt.

De gehoorzaamheid aan het Woord van God

7. De eerste daad van gehoorzaamheid die het schepsel stelt, is het tot bestaan komen. Dit gebeurt in het vervullen van het goddelijk *fiat*, dat het schepsel tot leven roept. Deze gehoorzaamheid bereikt haar hoogste uitdrukking in een schepsel dat vrij is om zichzelf te erkennen en zichzelf als geschenk van de Schepper aan te nemen, *ja* te zeggen tegen het feit dat het uit God voortkomt. Zo stelt het de eerste echte daad van vrijheid, die ook de eerste fundamentele daad van gehoorzaamheid is.

De gehoorzaamheid van de gelovige houdt ook in de instemming met het Woord waardoor God zich openbaart en zichzelf mededeelt, en waardoor Hij elke dag Zijn liefdesverbond vernieuwt. Uit dat Woord is het leven opgeschoten, en dit leven wordt elke dag opnieuw doorgegeven. Daarom zoekt de gelovige iedere ochtend het levende en duurzame contact met het Woord, zoals het die dag wordt verkondigd. Hij overweegt het en bewaart het als een schat in zijn hart. Het wordt de wortel van alle handelen en het eerste criterium bij iedere keuze. En aan het eind van de dag keert de gelovige weer terug

naar het Woord, God lovend zoals Simeon deed, omdat hij gezien heeft hoe het eeuwige Woord zich heeft gerealiseerd in de kleine dingen van zijn dagelijks leven (vgl. Lc 2,27-32), en om de dingen die nog onvoltooid bleven, toe te vertrouwen aan de kracht van het Woord. Inderdaad, het Woord is niet alleen overdag actief, maar de hele tijd, zoals de Heer het ons leert in de parabel van de graankorrel die helemaal vanzelf groeit (Mc 4,26-27).

De liefdevolle, dagelijkse omgang met het Woord leert ons de wegen van het leven ontdekken en de manieren waarop God Zijn kinderen vrij wil maken. Het voedt het geestelijke instinct voor de zaken die God welgevallig zijn. Het brengt het gevoel en de smaak van Zijn wil over. Het geeft de vrede en de vreugde om Hem trouw te blijven, omdat het ons gevoelig maakt voor en bereid tot alle uitdrukkingen van gehoorzaamheid: aan het evangelie (Rom 10,6; 2Tes 1,8), aan het geloof (Rom 1,5 en 16,26), aan de waarheid (Gal 5,7; 1Pe 1,22).

Toch moeten we niet vergeten dat de authentieke Godservaring altijd een ervaring blijft van anders-zijn. “Hoe groot ook de gelijkenis kan zijn die we zien tussen Schepper en schepsel, de ongelijkheid van beide is altijd groter.”¹² De mystici en al degenen die de intimiteit met God hebben geproefd, herinneren zich dat het contact met het soevereine mysterie altijd het contact is met de Andere, die een wil heeft die soms dramatisch verschilt van de onze. God gehoorzamen betekent in feite binnengaan in een orde van ‘andere’ waarden, een nieuw en afwijkend aanvoelen van de werkelijkheid oppakken, een onvoorziene vrijheid ervaren, de drempel van het mysterie bereiken. “Want uw gedachten zijn niet mijn gedachten, en mijn wegen zijn niet uw wegen – godsspraak van de Heer. Want zoals de

12. Benedictus XVI, Encycliek *Spe salvi* (30 november 2007), 43, in: *KD* 36/1 (18 januari 2008), 29-30; vgl. Vierde Concilie van Lateranen, in: *DS* 806, *FC*, 225.

hemel hoger is dan de aarde, zo gaan ook mijn wegen uw wegen te boven, en mijn gedachten uw gedachten” (Js 55,8-9).

Dit binnengaan in de wereld van God kan ons vrees inboezemen, maar zo’n ervaring, naar het voorbeeld van de heiligen, kan laten zien dat wat voor de mens onmogelijk is, mogelijk is geworden door God. Zo wordt deze ervaring tot authentieke gehoorzaamheid aan het mysterie van een God, die tegelijkertijd “*interior intimo meo*”¹³ is en radicaal anders.

Navolging van Jezus, de gehoorzame Zoon van de Vader

8. Wij lopen deze weg niet alleen. Het voorbeeld van Christus is onze gids. Hij is de Welbeminde, in wie de Vader tot vervulling komt (vgl. Mt 3,17 en 17,5), maar ook Degene die ons heeft bevrijd dankzij Zijn gehoorzaamheid. Hij inspireert ons tot gehoorzaamheid, omdat ook via ons het goddelijk heilsplan tot vervulling komt.

Alles in Hem is luisteren naar en ontvankelijkheid voor de Vader (vgl. Joh 8,28-29). Heel zijn aardse leven is uitdrukking en voortzetting van wat het Woord bewerkt sinds alle eeuwigheid: zich laten beminnen door de Vader, onvoorwaardelijk zijn liefde ontvangen, zodanig dat je niets meer voor jezelf doet (vgl. Joh 8,28), maar altijd doet wat de Vader behaagt. De wil van de Vader is het voedsel dat Jezus in zijn werk sterkt (vgl. Joh 4,34) en dat Hem en ook ons de overvloed schenkt van de verrijzenis, de lichtende vreugde om binnen te gaan in Gods eigen hart, in de gelukzalige schare van zijn kinderen (vgl. Joh 1,12). Door die gehoorzaamheid van Jezus “worden allen gerechtvaardigd” (Rom 5,19).

Jezus heeft deze gehoorzaamheid beleefd ook toen Hij een beker kreeg aange-

reikt die moeilijk te drinken was (vgl. Mt 26,39.42; Lc 22,42) en Hij “werd gehoorzaam tot de dood, de dood aan een kruis” (Fil 2,8). Dat is het dramatische aspect van de gehoorzaamheid van de Zoon. Deze gehoorzaamheid is gehuld in een mysterie waarin we nooit helemaal zullen kunnen doordringen, maar dat voor ons echter van groot belang is. Het openbaart ons eens te meer dat de christelijke gehoorzaamheid een *filiaal* karakter heeft: alleen de Zoon, die zich bemind voelt door de Vader, en die Hem op zijn beurt liefheeft vanuit de grond van zijn hart, kan komen tot zo’n radicale gehoorzaamheid.

De christen beschouwt zichzelf, net als Christus, als gehoorzaam. Het onomstreden primaat van de liefde in het christelijk leven mag ons niet doen vergeten dat een dergelijke liefde een gezicht en een naam heeft gekregen in Christus.

Jezus is gehoorzaamheid geworden. Daardoor is de gehoorzaamheid geen vernedering, maar de waarheid waarop de volheid van het menselijk bestaan wordt gebouwd en werkelijkheid wordt. Daarom wenst de gelovige zo vurig om de wil van de Vader te vervullen, zodanig dat het zelfs zijn hoogste streven wordt. Net als Jezus wil de gelovige leven van die wil. In navolging van Jezus en lerend van hem, hebben godgewijde mensen, door een daad van hoogste vrijheid en van onvoorwaardelijk vertrouwen, hun wil in handen van de Vader gelegd om hem een volmaakt en welgevallig offer te brengen (vgl. Rom 12,1).

Maar meer nog dan model van alle gehoorzaamheid, is Christus degene op wie alle ware christelijke gehoorzaamheid is gericht. Wat iemand tot een ware leerling maakt, is inderdaad het in praktijk brengen van zijn woorden (vgl. Mt 7,24). Door te leven naar zijn geboden wordt de

13. “Mij dichter nabij dan ik mezelf ben”, H. Augustinus, *Belijdenissen*, III, 6, 11.

liefde concreet die men voor Hem voelt en die de liefde van de Vader aantrekt (vgl. Joh 14,21). Hij staat in het centrum van de religieuze gemeenschap als Degene die dient (vgl. Lc 22,27), maar ook als Degene aan wie men zijn geloof belijdt: “Gij gelooft in God; geloof ook in Mij” (Joh 14,1). Men biedt zijn gehoorzaamheid aan, omdat alleen in die gehoorzaamheid de navolging op zekere en volhardende manier tot stand komt: “Het is werkelijk de verrezen Heer zelf, opnieuw aanwezig te midden van zijn broeders en zusters die verenigd zijn in zijn naam (vgl. *Perfectae caritatis*, 15), die de weg wijst die we te gaan hebben.”¹⁴

Gehoorzaam aan God via menselijke bemiddeling

9. God manifesteert zijn wil via de innerlijke beweging van de Geest, die “leidt naar de volle waarheid” (vgl. Joh 16,13) en via vele uiterlijke bemiddelingen. De heilsgeschiedenis is waarlijk een geschiedenis van bemiddelingen die op een bepaalde wijze het genademysterie zichtbaar maken dat God bewerkt in het diepste van het menselijke hart. En zo kan men in het leven van Jezus de vele menselijke bemiddelingen herkennen, via welke hij de wil van de Vader heeft waargenomen, opgevat en beluisterd, als reden van zijn bestaan en als blijvend voedsel van zijn leven en zijn missie.

De bemiddelingen die Gods wil tot uitdrukking brengen, zijn te herkennen in gebeurtenissen in het leven en in de eisen die horen bij een specifieke roeping. Maar ze komen ook tot uitdrukking in de wetten die het leven in een menselijke groepering regelen, en in de bepalingen van hen die tot leiding van zo'n groepering geroepen zijn. In de kerkelijke context maken wetten en bepalingen, als ze op

legitieme wijze gegeven zijn, Gods wil kenbaar. Ze worden tot concrete en 'geordende' verwerkelijking van de eisen van het evangelie, van waaruit ze moeten worden geformuleerd en verstaan.

Godgewijde personen zijn bovendien geroepen om de gehoorzame Christus te volgen in een 'evangelisch project' of een project vanuit een charisma, dat is geïnspireerd door de Geest en erkend door de Kerk. Door een charismatisch project, in de vorm van een religieus instituut, te erkennen, geeft de Kerk de garantie dat de inspiratie die het in het leven roept en de normen die er gelden, kunnen leiden tot een weg van zoeken naar God en van heiligheid. Zo worden de Regel en de andere normen van het leven ook een bemiddeling van de wil van de Heer. Het is een menselijke bemiddeling, maar ze is wel het gezag, ze is onvolmaakt maar tegelijk bindend. Ze is het startpunt van waaruit je elke dag vertrekt, en waar je in een bijzondere en creatieve impuls bovenuit kunt stijgen om te komen tot de heiligheid die God 'wil' voor iedere gewijde persoon. Op die weg hebben de oversten de pastorale taak om gids te zijn en om beslissingen te nemen.

Het spreekt vanzelf dat dit alles slechts op coherente en vruchtbare manier kan worden beleefd als de wens om Gods wil te kennen en te doen levendig aanwezig blijft, als ieder zich bewust is van de eigen kwetsbaarheid, en als de waarde van de specifieke bemiddelingen wordt erkend, ook als men niet helemaal de redenen begrijpt die worden aangevoerd.

De geestelijke intuïties van de stichters en stichtersessen, vooral van hen die het meest hun sporen hebben uitgezet op de weg van het religieuze leven in de loop van de eeuwen, hebben altijd een groot belang gehecht aan de gehoorzaamheid.

14. Benedictus XVI, Brief aan de prefect van de Congregatie voor de Instituten van het Gewijde Leven en de Sociëteiten van het Apostolisch Leven bij gelegenheid van de Algemene Vergadering (27 september 2005), in: *Insegnamenti die Benedetto XVI* (2005, I, Città del Vaticano), 588.

Al bij het begin van zijn regel richt Benedictus zich tot de monnik met de woorden: “Deze goddelijke aansporing richt ik tot u, tot u die afstand doet van uw eigen wil om in dienst te treden van de ware Koning: Christus onze Heer, en die daartoe de sterke en roemrijke wapenen van de gehoorzaamheid opneemt.”¹⁵

Verder moet eraan herinnerd worden dat de verhouding tussen gezag en gehoorzaamheid staat binnen de bredere context van het mysterie van de Kerk, en dat ze een bijzondere verwerkelijking is van haar bemiddelende functie. Op dat punt beveelt het Wetboek van Canoniek Recht de oversten aan om “hun macht die zij van God door de bediening van de Kerk ontvangen hebben, in een geest van dienstbaarheid uit te oefenen.”¹⁶

Gehoorzaamheid leren in het leven van alledag

10. Het kan dus gebeuren dat de godgewijde persoon ‘gehoorzaamheid moet leren’ door lijden heen, of door bepaalde bijzondere, moeilijke situaties: bijvoorbeeld wanneer hem of haar gevraagd wordt bepaalde plannen of persoonlijke ideeën los te laten, om af te zien van het verlangen om eigen leven of missie alleen gestalte te geven; of wanneer hetgeen van hem of haar gevraagd wordt (of degene die dat vraagt) menselijk gezien weinig overtuigend overkomt. Wie zich in zo’n situatie bevindt, moet niet vergeten dat de bemiddeling van nature beperkt is en dat ze de mindere is van hetgeen waar ze naar verwijst, te meer als het gaat om een menselijke bemiddeling in relatie tot de goddelijke wil. Maar elke keer dat hij wordt geconfronteerd met een rechtmatig gegeven opdracht, moet hij bedenken dat de Heer verlangt dat hij gehoorzaamt aan de overste die op dat moment Hem tegen-

woordig stelt,¹⁷ en dat ook Christus “gehoorzaamheid heeft geleerd in de school van het lijden” (Heb 5,8).

Het is nuttig om hierover de woorden van Paulus VI in herinnering te roepen: “Daarom moet u iets ondervinden van de drang die de Heer trok tot zijn kruis, tot dat *doopsel* namelijk, dat *Hij moest ondergaan*, waar dat vuur zou worden ontstoken dat ook u in vlam zet (vgl. Lc 12,49-50); iets ook van die *dwaasheid* die de heilige Paulus ons allen toewent en die ons alleen maar wijs maakt (vgl. 1Kor 3,18-19). Laat voor u dus het kruis zijn, wat het voor Christus was: de toetssteen van de ware liefde. Er bestaat toch immers een soort geheimzinnige en noodzakelijke band tussen zelfverloochening en vreugde, tussen offer en zielegrootheid, tussen discipline en geestelijke vrijheid.”¹⁸

Juist in zulke pijnlijke situaties leert de godgewijde persoon de Heer te gehoorzamen (vgl. Ps 119,71), om naar Hem te luisteren en Hem alleen aan te hangen, in de geduldige en hoopvolle verwachting van Zijn openbarende Woord (vgl. Ps 119,81), in de volledige en grootmoedige bereidheid om Zijn wil te doen in plaats van de eigen wil (vgl. Lc 22,42).

In het licht en de kracht van de Geest

11. Men bindt zich dus aan de Heer, wanneer men Zijn aanwezigheid herkent in menselijke bemiddelingen, in het bijzonder in de Regel, in de oversten, in de gemeenschap,¹⁹ in de tekenen des tijds, in de verwachtingen van de mensen, vooral de armen; wanneer men de moed heeft zijn netten “op Zijn woord” uit te werpen (vgl. Lc 5,5) en niet om puur menselijke motieven; wanneer men ervoor kiest niet alleen aan God te gehoorzamen, maar ook aan mensen, maar, in alle gevallen, omwille van God en niet omwille van de

15. H. Benedictus, *Regel*, Proloog, 3; vgl. ook H. Augustinus, *Regel*, 7; H. Franciscus van Assisi, *Regula non bullata*, I, 1; *Regula bullata*, I, 1; vgl. *Vita consecrata*, 46.

16. *Wetboek van Canoniek Recht*, can. 618.

17. Vgl. Tweede Vaticaans Concilie, Decreet over de aangepaste vernieuwing van het religieuze leven *Perfectae caritatis*, 14; *Wetboek van Canoniek Recht*, can. 601.

18. Paulus VI, apostolische Exhortatie *Evangelica testificatio* (29 juni 1971), 29, in: *Archief van de Kerken (AvdK)* 26/35 (27 augustus 1971), 776-777.

19. Vgl. *Evangelica testificatio*, 25.

mensen. Ignatius van Loyola schrijft in zijn Constituties: “De ware gehoorzaamheid let niet op aan wie, maar wel om wie men gehoorzaamt; en als dit alleen onze Schepper en Heer is, dan gehoorzaamt men aan ons aller Heer zelf.”²⁰

Indien degene die geroepen is te gehoorzamen, op moeilijke momenten de Vader met aandrang vraagt om de Geest (vgl. Lc 11,13), zal de Vader hem deze geven. De Geest zal licht en kracht verschaffen om gehoorzaam te zijn, Hij zal de waarheid kenbaar maken en de waarheid zal vrij maken (vgl. Joh 8,32).

Jezus zelf is in Zijn mens-zijn geleid door de werking van de heilige Geest. Ontvangen in de schoot van de maagd Maria door de werking van de heilige Geest, ontvangt Hij aan het begin van Zijn missie, in het doopsel, de Geest die op Hem neerdaalt en Hem tot gids is; na Zijn opstanding geeft Hij de Geest door aan Zijn leerlingen, opdat zij Zijn missie voortzetten en het heil en de vergeving verkondigen die Hij heeft bewerkt. De Geest die Jezus gezalft heeft, is ook Degene die onze vrijheid gelijkvormig kan maken aan die van Christus, volmaakt in overeenstemming met Gods wil.²¹

Het is daarom noodzakelijk dat ieder zich openstelt voor de Geest, om te beginnen de oversten, die juist van de Geest het gezag hebben ontvangen.²² Zij moeten dit “in liefde jegens de wil van God”²³ uitoefenen onder Diens leiding.

Gezag in dienst van de gehoorzaamheid aan de wil van God

12. In het gewijde leven moet ieder oprecht de wil van de Vader zoeken. Anders zou juist de reden om te kiezen voor dit leven, verdwijnen. Het is evenwel ook belangrijk om deze zoektocht samen met

medebroeders of medezusters aan te gaan, want juist dit zoeken schenkt eenheid en ‘geeft vorm aan een familie die verenigd is met Christus.’

Het gezag staat in dienst van dit zoeken. Het moet ervoor zorgen dat het kan plaatsvinden in oprechtheid en waarheid. In de homilie bij het begin van zijn vervulling van het Petrusambt heeft Benedictus XVI op betekenisvolle wijze naar voren gebracht: “Het echte regeringsprogramma is echter niet mijn wil doen, niet mijn ideeën doordrijven, maar samen met de hele Kerk luisteren naar het woord en de wil van de Heer, en mij door Hem laten leiden, zodat Hijzelf de Kerk mag leiden op dit moment in onze geschiedenis.”²⁴ Van de andere kant moet men erkennen dat de taak om anderen tot gids te zijn niet gemakkelijk is, in het bijzonder waar er een overdreven, conflictueus en competitief gericht streven naar persoonlijke autonomie heerst. Daarom moet ieder naar dit terrein kijken met de blik van het geloof, en zich laten inspireren door de houding van Jezus, de Dienaar die de voeten van Zijn apostelen wast, opdat zij deel hebben aan Zijn leven en Zijn liefde (vgl. Joh 13,1-17).

Dit maakt een grote coherentie noodzakelijk in het optreden van degenen die de leiding hebben over de instituten, de provincies (of andere afdelingen van het instituut) en de gemeenschappen. De persoon die ertoe geroepen wordt het gezag uit te oefenen, moet weten dat dit alleen mogelijk zal zijn als hij of zij de pelgrimstocht onderneemt die leidt over een pad van intens en oprecht zoeken van Gods wil. Men zou zich de raad ter harte kunnen nemen, die Ignatius van Antiochië gaf aan een medebisschop: “Laat niets gebeuren zonder uw toestemming, en doe zelf niets zonder de toestemming van God.”²⁵ De gezagsdrager moet zo hande-

20. H. Ignatius van Loyola, *Constituties van de Sociëteit van Jezus*, 84.

21. Vgl. Benedictus XVI, postsynodale apostolische Exhortatie *Sacramentum caritatis* (22 februari 2007), 12, in: *KD* 35/5-6 (1 juni 2007), 113.

22. Vgl. Congregatie voor de Religieuzen en Seculiere Instituten en Congregatie voor de Bisschoppen, Richtlijnen over de wederzijdse betrekkingen tussen de bisschoppen en religieuzen in de Kerk *Mutuae relationes* (14 mei 1978), 13, in: *AvdK* 34/3 (6 februari 1979).

23. *Perfectae caritatis*, 14.

24. Benedictus XVI, Homilie tijdens de heilige Mis bij de inauguratie (24 april 2005), in: *KD* 33/4 (3 juni 2005), 121.

25. H. Ignatius van Antiochië, *Brief aan Polycarpus*, 4, 1.

len dat de broeders en zusters ervaren dat hij, wanneer hij opdrachten geeft, dit uitsluitend doet om God te gehoorzamen.

De eerbied voor Gods wil zorgt dat het gezag een nederig zoekende houding bewaart, waardoor zijn handelen zoveel mogelijk met deze heilige wil in overeenstemming is. Augustinus herinnert eraan dat wie gehoorzaamt altijd Gods wil doet, niet omdat een opdracht van het gezag noodzakelijk overeenkomt met de goddelijke wil, maar omdat het Gods wil is dat hij gehoorzaamt aan wie de leiding heeft.²⁶ De gezagsdragers moeten van hun kant evenwel voortdurend zoeken, met behulp van gebed, reflectie en de raad van anderen, wat God werkelijk wil. Als ze dat niet doen, lopen ze het gevaar om niet God te vertegenwoordigen, maar zich onbezonnen in Zijn plaats te stellen.

In hun bedoeling om Gods wil te doen, zijn gezag en gehoorzaamheid dus niet twee onderscheiden en zelfs tegengestelde werkelijkheden, maar twee dimensies van dezelfde evangelische realiteit, van hetzelfde christelijke mysterie. Het zijn twee elkaar aanvullende wijzen om deel te nemen aan de ene zelfgave van Christus. Gezag en gehoorzaamheid zijn beide belichaamd in Jezus. Daarom moeten ze in directe relatie en in een echte configuratie tot Hem staan. Het religieuze leven wil eenvoudigweg Zijn gezag en Zijn gehoorzaamheid leven.

Enkele prioriteiten in de dienst van het gezag

13. a) *In het gewijde leven is het gezag voor alles geestelijk van aard.*²⁷ Het weet dat het is geroepen tot het dienen van een ideaal dat het oneindig overstijgt. Het benaderen van dit ideaal is alleen mogelijk in een klimaat van gebed en nederig zoeken, waardoor het mogelijk wordt het

handelen van de Geest te herkennen in het hart van iedere broeder en iedere zuster. Gezag is 'geestelijk' als het zich in dienst stelt van wat de Geest wil bewerkstelligen via de gaven die Hij uitdeelt aan ieder lid van de gemeenschap binnen het charismatisch programma van het instituut.

Om in staat te zijn het geestelijk leven te bevorderen, zal de gezagsdrager dit eerst bij zichzelf moeten cultiveren door middel van een biddende, dagelijkse trouwdeed met Gods Woord, met de Regel en met de andere normen van het leven, in een houding van bereidheid om te luisteren naar anderen en naar de tekens des tijds. "De dienst van het gezag verlangt een constante presentie, die in staat is om mensen op te wekken, voorstellen te doen, die de reden van bestaan van het gewijde leven in herinnering roept, die de mensen die aan u zijn toevertrouwd, helpt om altijd met hernieuwde trouw te antwoorden op het appel van de Geest."²⁸

b) *Het is de taak van gezagsdragers om in de gemeenschap de tijd voor en de kwaliteit van het gebed te waarborgen.* Ze dienen te waken over de dagelijkse trouw eraan, waarbij ze zich bewust zijn van het feit dat men met kleine stappen bij God komt, maar wel in volharding, iedere dag en door iedereen. Godgewijde mensen zijn slechts tot nut voor anderen in de mate waarin ze verenigd zijn met God. Bovendien moeten zij erover waken dat het dagelijkse contact met het Woord wordt onderhouden, om te beginnen door henzelf. Het Woord immers bezit de macht de mensen en de gemeenschap op te bouwen (vgl. Hnd 20,32) en de wegen van de zending te wijzen. Verder zullen de gezagsdragers, indachtig het gebod van de Heer "Doet dit tot een gedachtenis aan Mij" (Lc 22,19), er zorg voor dragen dat het heilig mysterie van het Lichaam

26. Vgl. H. Augustinus, *Enarrationes in Psalmos* 70.L.2, in: *PL* 36, 875.

27. Vgl. *Religieus leven in gemeenschap*, 50.

28. Benedictus XVI, *Toespraak tot de generale oversten* (22 mei 2006), in: *Insegnamenti di Benedetto XVI, II, 1* (Città del Vaticano), 659; vgl. *Een nieuw begin maken vanuit Christus*, 24-26.

en Bloed van Christus gevierd en vereerd wordt als “bron en hoogtepunt”²⁹ van de *communio* met God en tussen de broeders en zusters. Door de gave van de eucharistie te vieren en te aanbidden in trouwe gehoorzaamheid aan de Heer, put de gemeenschap er inspiratie en kracht uit voor haar totale overgave aan God, om teken te zijn van de liefde die Hij schenkt aan de mensheid en om een werkzame verwijzing te zijn van het goede dat zal komen.³⁰

c) *De gezagsdragers dienen de waarheid van de persoon te bevorderen.* Dit doen zij door aandacht te hebben voor alle leden van de gemeenschap en voor hun groei, door op een goede manier ieders zelfrespect en positieve instelling te bevestigen, door ten opzichte van allen een oprechte affectie te koesteren en door discreet te behandelen wat hun in vertrouwen is verteld.

Het is nuttig er hier op te wijzen dat men voordat men de gehoorzaamheid verlangt, die noodzakelijk is, eerst de liefde moet inroepen, zonder welke men niet kan leven. Bovendien is het goed te letten op een gepast gebruik van het woord *communio*. Dit mag niet worden verstaan als een soort delegeren van het gezag aan de gemeenschap (met de impliciete uitnodiging ‘laat ieder maar doen wat hij wil’), maar ook niet als een min of meer bedekt opleggen van het eigen standpunt (‘laat ieder maar doen wat ik wil’).

d) *Gezagsdragers moeten moed en hoop geven bij moeilijkheden.* Zoals Paulus en Barnabas hun leerlingen bemoedigden met de woorden “dat wij door vele kwellingen het Rijk Gods moeten binnengaan” (Hnd 14,22), zo moeten ook de gezagsdragers helpen de moeilijkheden van het moment te aanvaarden door eraan te herinneren dat zij deel uitmaken van het lijden dat de weg naar het Koninkrijk kenmerkt.

In het licht van bepaalde moeilijke situaties van het gewijde leven, bijvoorbeeld waar het lijkt te verzwakken en zelfs te verdwijnen, zal degene die gids is van de gemeenschap herinneren aan de blijvende waarde van dit soort leven, omdat er niets belangrijkers, mooiers en waarachtigers bestaat, vandaag zowel als gisteren en altijd, dan het toewijden van je leven aan de Heer en aan de kleinste onder Zijn kinderen.

De gids van de gemeenschap lijkt op de Goede Herder die zijn leven geeft voor zijn schapen, omdat hij op moeilijke momenten niet terugwijkt, maar aanwezig is. Hij deelt de zorgen en problemen van de mensen die hem zijn toevertrouwd, doordat hij er zich persoonlijk in laat betrekken. En, net als de barmhartige Samaritaan, staat hij klaar om eventuele kwetsuren te verzorgen. Bovendien erkent hij nederig zijn beperkingen en zijn behoefte aan hulp van anderen, en kan hij ook leren van zijn mislukkingen en tegenslagen.

e) *Het is de taak van gezagsdragers om het charisma van de eigen religieuze familie levend te houden.* Het hoort bij het uitoefenen van gezag om zich in dienst te stellen van het charisma van het instituut, door het te actualiseren in de lokale gemeenschap, in de provincie of in het instituut als geheel, in het bijzonder geleid door de plannen en oriëntaties die gegeven zijn door de generale kapittels (of gelijkwaardige vergaderingen).³¹ Hiervoor is het noodzakelijk dat de gezagsdragers voldoende kennis hebben van het charisma van het instituut, vooral doordat ze dit tot een deel van hun persoonlijke ervaring maken. Zo kunnen ze vervolgens het charisma interpreteren ten behoeve van het broederlijk gemeenschapsleven en van de inbedding ervan in de kerkelijke en sociale context.

29. Vgl. Tweede Vaticaans Concilie, dogmatische Constitutie over de Kerk *Lumen gentium*, 11; *Een nieuw begin maken vanuit Christus*, 26.

30. Vgl. *Sacramentum caritatis*, 8; 37; 81.

31. Vgl. *Vita consecrata*, 42.

f) *Het is de taak van gezagsdragers om het 'sentire cum ecclesia' levend te houden.* Het gezag moet ook bijdragen aan het levend houden van de zin voor het geloof en voor de kerkgemeenschap, te midden van een volk dat de wonderdaden van God erkent en prijst, dat getuigt van de vreugde om bij Hem te horen in de grote familie van de ene, heilige, katholieke en apostolische Kerk. De Heer navolgen kan geen onderneming zijn van eenzame stuurlieden. Het is de gemeenschappelijke zaak van het schip van Petrus, dat stormen doorstaat. De godgewijde persoon zal met een actieve en vreugdevolle trouw een bijdrage leveren aan een goede overtocht.³² Gezagsdragers moeten dus eraan herinneren dat "onze gehoorzaamheid een manier is om te geloven met de Kerk, te denken en te spreken met de Kerk, te dienen met haar. Daar hoort ook altijd bij wat Jezus Petrus voorspelde: 'een ander zal u brengen waarheen ge niet wilt'. Dit zich laten brengen waar wij niet heen willen, is een wezenlijke dimensie van onze dienst, en dat is precies wat ons vrij maakt."³³

Dit *sentire cum ecclesia*, dat op een bijzondere wijze zichtbaar is bij onze stichters en stichtersessen, houdt een authentieke *communio*-spiritualiteit in, hetgeen wil zeggen een "daadwerkelijke en hartelijke relatie met de bisschoppen, met name met de paus, centrum van de kerkelijke eenheid".³⁴ Aan hem is ieder godgewijd persoon volledige gehoorzaamheid en vertrouwen verschuldigd, ook op grond van de gelofte.³⁵ De kerkelijke *communio* vereist daarbij een totale verbondenheid met het leergezag van paus en bisschoppen, als concreet getuigenis van de liefde voor de Kerk en de hartstocht om haar eenheid.³⁶

g) *Het is de taak van gezagsdragers om de permanente vorming te begeleiden.*

Een taak waaraan de oversten tegenwoordig steeds meer belang dienen te hechten, is die van het begeleiden van de mensen die aan hen zijn toevertrouwd op de weg van het leven. Daarbij gaat het niet alleen om het aanbieden van hulp om eventuele problemen op te lossen of om mogelijke crises te boven te komen. Ook de normale groei van ieder in iedere fase en iedere periode van het bestaan dient aandacht te krijgen. Zo kan de "jeugdigheid van geest die door de tijd heen stand houdt"³⁷ worden gewaarborgd, en zo kan de godgewijde persoon steeds meer in overeenstemming komen met "de gezindheid welke ook Christus Jezus bezielde" (Fil 2,5).

Het behoort dus tot de verantwoordelijkheid van de overste om bij iedereen de bereidheid levendig te houden om zichzelf verder te laten vormen. Iedereen moet kunnen leren van het leven, moet openstaan voor onderlinge vorming, en moet zich medeverantwoordelijk voelen voor de weg tot groei van de anderen. Dit kan worden bevorderd door het gebruik van gemeenschappelijke instrumenten voor groei die door de traditie zijn overgeleverd en die tegenwoordig steeds meer worden aanbevolen door hen die veel ervaring hebben op het vlak van de geestelijke vorming. Te denken valt aan het delen van het Woord, het maken van persoonlijke en gemeenschappelijke plannen, gemeenschappelijk beraad, revisie van het leven en broederlijke vermaning.³⁸

De dienst van het gezag in het licht van de kerkelijke normen

14. In de voorgaande alinea's is de dienst van het gezag in het gewijde leven beschreven vanuit het idee van het zoeken naar de wil van de Vader. Hierbij is gewezen op enkele prioriteiten.

32. Vgl. *Mutuae relationes*, 34-35.

33. Benedictus XVI, Preek in de chrismamis (20 maart 2008); in: *L'Osservatore Romano* (20/21 maart 2008), 8.

34. *Een nieuw begin maken vanuit Christus*, 32.

35. Vgl. *Wetboek van Canoniek Recht*, can. 590 §2.

36. Vgl. *Vita consecrata*, 46.

37. *A.w.*, 70.

38. Vgl. *Religieus leven in gemeenschap*, 32.

Om ervoor te zorgen dat deze prioriteiten niet worden begrepen als puur facultatief, lijkt het wenselijk om het eigen karakter van de gezagsuitoefening te bekijken aan de hand van het Wetboek van Canoniek Recht.³⁹ De evangelische kenmerken van de bevoegdheden die eigen zijn aan religieuze oversten op diverse niveaus, zijn hier vertaald naar normen.

a) *Gehoorzaamheid van de overste.* Uitgaand van de karakteristieke aard van het kerkelijk gezag als *munus* (ambt) wijst het Wetboek erop dat de religieus overste er allereerst toe geroepen is om de eerste te zijn in gehoorzaamheid. Om reden van het aanvaarden van de functie is de overste gehoorzaamheid verschuldigd aan Gods wet, waaraan hij zijn gezag ontleent en waaraan hij in geweten verantwoording af zal moeten leggen; verder aan de wet van de Kerk en aan de paus, en aan het eigen recht van het instituut.

b) *Geest van dienstbaarheid.* Nadat de charismatische oorsprong en de kerkelijke bemiddeling van het religieuze gezag is herbevestigd, wordt opnieuw benadrukt dat het gezag van de religieus overste, net als alle gezag in de Kerk, gekenmerkt moet zijn door een geest van dienstbaarheid, volgens het voorbeeld van Christus die “niet is gekomen om gediend te worden, maar om te dienen” (Mc 10,45).

Enkele aspecten van die geest van dienstbaarheid worden speciaal genoemd. Het trouw onderhouden daarvan zal ervoor zorgen dat de oversten in de uitoefening van hun taak herkend zullen worden als zijnde “bereid te luisteren naar Gods wil”.⁴⁰

Iedere overste is dus geroepen om de liefde waarmee God zijn kinderen liefheeft, zichtbaar te laten worden als broeder te midden van broeders of zuster te midden van zusters. Daarbij moet de overste van de ene kant elke vorm van

dominantie vermijden, van de andere kant elke vorm van paternalisme of maternalisme.

Dit alles wordt mogelijk als men vertrouwt op het verantwoordelijkheidsbesef van de broeders of zusters, door “met eerbied voor de menselijke persoon hun vrijwillige gehoorzaamheid te bevorderen”,⁴¹ door de dialoog aan te gaan, waarbij men bedenkt dat instemming moet komen “in de geest van geloof en liefde, in het voetspoor van Christus die gehoorzaam was tot de dood”,⁴² en niet om andere motieven.

c) *Pastorale zorg.* Het Wetboek geeft het uiteindelijke doel aan van de uitoefening van macht in het religieuze leven met de woorden: “een broederlijke gemeenschap in Christus op te bouwen, waarin vóór alles God gezocht en bemind wordt.”⁴³ Daarom is het gezag in een religieuze gemeenschap wezenlijk pastoraal van aard, want het staat vanuit zijn aard geheel in functie van het opbouwen van het broederlijk leven in gemeenschap, volgens de eigen kerkelijke identiteit van het gewijde leven.⁴⁴

De voornaamste middelen die de overste moet gebruiken om dit eerste doel te bereiken, kunnen alleen maar gebaseerd zijn op het geloof. Dat zijn, in het bijzonder, het luisteren naar Gods Woord en de viering van de liturgie.

Ten slotte worden nog enkele terreinen aangeduid, waarop oversten een bijzondere zorg hebben uit te oefenen voor hun broeders of zusters: “zij dienen op passende wijze te voorzien in de persoonlijke noden van de leden, de zieken met zorg te omgeven en hen te bezoeken, de onrustigen te vermanen, de kleinmoedigen te troosten en geduldig te zijn jegens allen.”⁴⁵

39. Vgl. *Wetboek van Canoniek Recht*, can. 617-619.

40. *A.w.*, can. 618.

41. *T.a.p.*

42. *A.w.*, can. 601.

43. *A.w.*, can. 619.

44. De religieuze gemeenschap is erop gericht het primaat van Gods liefde te bereiken en naar buiten uit te stralen. Dit is precies het doel van het gewijde leven, en dus ook de eerste plicht en het voornaamste apostolaat van de individuele leden van de gemeenschap. Vgl. *Wetboek van Canoniek Recht*, can. 573, 607, 663 § 1, 673.

45. *Wetboek van Canoniek Recht*, can. 619.

Gezonden met de vrijheid van de kinderen van God

15. Het komt tegenwoordig vaak voor dat de zending zich richt op mensen die bezorgd zijn om hun autonomie, die jaloers hun vrijheid verdedigen, die bang zijn hun onafhankelijkheid kwijt te raken.

De godgewijde persoon wijst, alleen al door zijn wijze van leven, op de mogelijkheid een andere weg te volgen om zijn levensvervulling te vinden. Op deze weg is God het doel, Zijn Woord is het licht en Zijn wil is de gids. Op deze weg kunnen we rustig voortgaan, want we zijn er zeker van vastgehouden te worden door de hand van de Vader, die ons verwelkomt en voor ons zorgt. We weten ons in het gezelschap van broeders en zusters, voortgestuwd door dezelfde Geest, die de verlangens die door de Vader in ieders hart zijn gezaaid, kan en wil realiseren.

Dat is de eerste missie van godgewijde mensen: zij moeten getuigen van de vrijheid van de kinderen van God, een vrijheid die gemodelleerd is naar die van Christus. Zij moeten mensen zijn die vrij zijn om God en hun broeders te dienen. Bovendien moeten ze door het getuigenis van hun eigen leven laten zien dat deze God, die de mens heeft geschapen uit stof, van de aarde genomen (vgl. Gn 2,7.22) en hem heeft geweven in de schoot van zijn moeder (vgl. Ps 139,13), ook in staat is diens leven vorm te geven naar het model van Christus, de nieuwe en volmaakte vrije mens.

Deel II: Gezag en gehoorzaamheid in het leven als broeders en zusters

“Gij hebt maar één Meester en gij zijt allen broeders” (Mt 23,8)

Het nieuwe gebod

16. Aan allen die God zoeken, met het gebod “Gij zult de Heer uw God beminnen met geheel uw hart, geheel uw ziel en geheel uw verstand”, is ook het tweede gebod gegeven, “daarmee gelijkwaardig”: “Gij zult uw naaste beminnen als uzelf” (Mt 22,37-39). Jezus voegt er nog aan toe: “Zoals Ik u heb liefgehad, zo moet ook gij elkaar liefhebben”, want aan de kwaliteit van uw liefde “zullen allen kunnen opmaken dat gij mijn leerlingen zijt” (Joh 13,34-35). Het opbouwen van de broederlijke gemeenschap vormt een van de fundamentele opgaven van het gewijde leven. De leden van de gemeenschap zijn geroepen om zich helemaal aan deze opdracht te geven, bewogen door dezelfde liefde als die de Heer in hun harten heeft uitgestort. Inderdaad is het broederlijk leven in gemeenschap een van de hoekstenen van het religieuze leven, een veelzeggend teken van de humaniserende uitwerking van de aanwezigheid van het Rijk Gods.

Zoals het een feit is dat er geen waarachtige gemeenschappen bestaan zonder broederlijke liefde, zo is het ook waar dat een correcte kijk op gehoorzaamheid en gezag een waardevolle hulp kan zijn voor het beleven van het gebod van de liefde in het dagelijks leven, vooral als het gaat om het benaderen van problemen met betrekking tot de verhouding tussen individu en gemeenschap.

*Het gezag in dienst van de gemeenschap,
de gemeenschap in dienst van het
Koninkrijk*

17. "Allen die zich laten leiden door de Geest van God, zijn kinderen van God" (Rom 8,14). We zijn dus zusters en broeders in de mate waarin God de Vader is, die door zijn Geest de gemeenschap van zusters en broeders leidt, en hen zo steeds meer doet lijken op zijn Zoon.

De functie van het gezag staat in dat perspectief. De oversten hebben tot taak om, samen met de mensen die aan hen zijn toevertrouwd, in Christus een broederlijke gemeenschap op te bouwen, waar men God zoekt en waar men boven alles elkaar liefheeft, om zijn verlossende plan te verwerkelijken.⁴⁶ Het gezag staat dus ten dienste van de gemeenschap, net als de Heer Jezus die de voeten wuste van zijn leerlingen, opdat op haar beurt de gemeenschap in dienst zou staan van het Koninkrijk (vgl. Joh 13,1-17). Gezag uitoefenen te midden van zijn broeders betekent hen dienen naar het voorbeeld van Hem die "zijn leven heeft gegeven als losprijs voor velen" (Mc 10,45), opdat ook zij hun leven zullen geven.

Pas als, van zijn kant, de overste leeft in gehoorzaamheid aan Christus en oprecht de Regel onderhoudt, kunnen de leden van de gemeenschap bevatten dat hun gehoorzaamheid aan de overste niet alleen niet in strijd is met de vrijheid van de kinderen Gods, maar dat zij die vrijheid doet rijpen tot gelijkvormigheid aan Christus, die gehoorzaam was aan de Vader.⁴⁷

*Volzaam aan de Geest
die de eenheid leidt*

18. De leden van een gemeenschap of instituut zijn verzameld door eenzelfde roep

van God (vgl. Kol 3,15); een enige wil om God te zoeken blijft hun tot gids. "Voor de Kerk en de samenleving is het gemeenschappelijk leven op bijzondere wijze het teken van de verbondenheid die ontstaat uit de gemeenschappelijke wil om aan dezelfde roep te gehoorzamen, over alle verscheidenheid van ras of afkomst, taal of cultuur heen. In tegenstelling tot de geest van onenigheid en verdeeldheid zijn gezag en gehoorzaamheid een lichtend teken van het éne vaderschap dat van God komt, van de uit de Geest geboren broederschap, van de inwendige vrijheid van mensen die zich op God verlaten ondanks de menselijke beperkingen van hen die Hem vertegenwoordigen."⁴⁸

De Geest bewerkt in eenieder een beschikbaarheid voor het Koninkrijk, ook al is er verschil in gaven en in rollen (vgl. 1Kor 12,11). De gehoorzaamheid aan zijn werken verenigt de gemeenschap in het getuigenis van zijn aanwezigheid, maakt ieders stappen vreugdevol (vgl. Ps 37,23) en wordt het fundament onder het broederlijk leven, waar allen gehoorzamen, al hebben ze verschillende taken. Het zoeken naar de wil van God en de bereidheid om die te vervullen vormen het geestelijke cement dat de groep behoedt voor de versplintering die zou kunnen optreden, wanneer vele persoonlijkheden een principe van eenheid missen.

*Voor een spiritualiteit van 'communio' en
voor een heiligheid in gemeenschap*

19. In de laatste jaren heeft een nieuwe antropologische opvatting, meer dan vroeger, het belang aangetoond van de relationele dimensie van het mens-zijn. Een dergelijke opvatting vindt sterke bevestiging in het mensbeeld dat in de Schrift naar voren komt. Zij heeft zonder enige twijfel ook invloed gehad op de

46. Vgl. *Wetboek van Canoniek Recht*, can. 619, 602, 618.

47. Vgl. *Perfectae caritatis*, 14.

48. *Vita consecrata*, 92.

manier waarop de verhoudingen binnen een religieuze gemeenschap worden opgevat. Er is meer aandacht voor de waarde van het zich openstellen voor wie anders is, voor de vruchtbaarheid van het omgaan met diversiteit en voor de verrijking die daaruit voortkomt voor iedereen.

Deze relationele antropologie heeft ook invloed uitgeoefend, minstens indirect, zoals we al hebben aangeduid, op de *spiritualiteit van communio*, en ze heeft bijgedragen aan de vernieuwing van het concept van *zending*, die nu wordt verstaan als een gedeeld engagement van alle leden van Gods volk, in een geest van samenwerking en gedeelde verantwoordelijkheid. De *spiritualiteit van communio* kenmerkt het geestelijk klimaat in de Kerk aan het begin van het derde millennium, en is dus een taak die het gewijde leven op alle niveaus tot voorbeeld moet zijn en die het actief op moet nemen. Ze is de koninklijke weg naar een toekomst voor het geloofsleven en het christelijk getuigenis. Ze vindt haar beslissende referentiepunt in het eucharistisch mysterie, dat steeds meer als centraal gegeven wordt erkend, juist omdat “de Eucharistie fundamenteel is voor het zijn en het handelen van de Kerk” en “zich zo aan de basis toont van de Kerk als mysterie van de *communio*”.⁴⁹

De heiligheid en de zending realiseren zich via de gemeenschap, omdat de opgestane Heer in haar en via haar present wordt,⁵⁰ doordat Hij de gemeenschap en de onderlinge relaties heiligt. Heeft Jezus niet beloofd om daar aanwezig te zijn, waar twee of drie in zijn naam verenigd zijn (vgl. Mt 18,20)? De broeder en de zuster worden zo sacrament van Christus en van de ontmoeting met God, ze worden een concrete mogelijkheid om het gebod van de wederzijdse naastenliefde te leven. De weg van de heiligheid wordt zo

een zaak van de hele gemeenschap samen. Het is niet slechts de weg van een enkeling, maar steeds meer een ervaring van gemeenschappelijkheid: in het elkaar aanvaarden, in het delen van elkaars gaven, met name de gaven van de liefde, de vergeving en de broederlijke terechtwijzing; in het gemeenschappelijke zoeken van de wil van de Heer die rijk is aan genade en barmhartigheid; in de bereidheid van iedereen om de weg van de ander mede te dragen.

In het culturele klimaat van vandaag vormt de gemeenschappelijke heiligheid een overtuigend getuigenis, wellicht nog meer dan het individuele getuigenis: het laat de blijvende waarde van de eenheid zien, de gave die de Heer Jezus ons heeft nagelaten. Dit is in het bijzonder zichtbaar in de internationale en interculturele gemeenschappen, die zeer veeleisend zijn wat betreft het aanvaarden van elkaar en de dialoog.

De rol van het gezag ten behoeve van de groei van het leven als broeders en zusters

20. De groei van de broederschap is vrucht van een ‘geordende’ liefde. Daarom is het “noodzakelijk dat het eigen recht zo duidelijk mogelijk de respectievelijke bevoegdheden omschrijft van de gemeenschap, de diverse raden, de verantwoordelijken van de verschillende sectoren, en van de overste. Onduidelijkheden op dit gebied zijn een bron van verwarring en conflicten. De ‘gemeenschapsprojecten’, die de deelname aan het communautaire leven en aan de diverse vormen van de zending bevorderen, zouden ook duidelijk de rol en de bevoegdheid van de overste moeten aangeven, in overeenstemming met de constituties.”⁵¹

In dat kader bevorderen de oversten de groei van het broederlijke of zusterlijke

49. *Sacramentum caritatis*, 15.

50. Vgl. *Vita consecrata*, 42.

51. *Religieus leven in gemeenschap*, 51.

leven via de dienst van het luisteren en van de dialoog, door het scheppen van een gunstig klimaat voor uitwisseling en gedeelde verantwoordelijkheid, door deelname van allen aan wat gemeenschappelijk is, door evenwicht in het dienen van individuele leden en van de gemeenschap, door hulp bij het nemen van besluiten en door het bevorderen van broederlijke gehoorzaamheid.

a) *De dienst van het luisteren*

Het uitoefenen van gezag brengt met zich mee dat de oversten “graag de personen te woord staan die de Heer aan hen heeft toevertrouwd”.⁵² Benedictus beklemtoont: “de abt roept de hele gemeente bijeen”; “alle broeders moeten voor het beraad bijeen worden geroepen”, “vaak openbaart de Heer aan een jongere wat het beste is”.⁵³

Het luisteren is een van de voornaamste opgaven van de overste. Hij of zij moet altijd hiertoe bereid zijn, vooral ten opzichte van degenen die zich alleen voelen en aandacht nodig hebben. Luisteren betekent in feite de ander onvoorwaardelijk aanvaarden, hem of haar een plaats in je hart geven. Op die manier geeft het luisteren ruimte aan affectie en begrip, het doet de ander begrijpen dat hij gewaardeerd wordt en dat zijn aanwezigheid en zijn mening ter zake doen.

De overste moet eraan denken dat wie niet naar zijn broeder of zuster kan luisteren, ook niet naar God kan luisteren. Aandachtig luisteren helpt bij het coördineren van de energie en de gaven die de Geest aan de gemeenschap heeft gegeven. Bij het nemen van besluiten moet men oog hebben voor de grenzen en moeilijkheden van bepaalde leden. Tijd die besteed is aan luisteren, is nooit verspilde tijd. Luisteren kan crises en moeilijke

momenten voorkomen, zowel op het niveau van het individu als op dat van de gemeenschap.

b) *Het scheppen van een gunstig klimaat voor dialoog, uitwisseling en gedeelde verantwoordelijkheid*

De oversten moeten ervoor zorgen een klimaat van vertrouwen te creëren, door te werken aan erkenning van de capaciteiten en van de gevoeligheden van eenieder. Bovendien dienen ze, in woord en daad, de overtuiging uit te dragen dat broederschap participatie vraagt en daarom ook informatie.

Naast het luisteren zullen ze belang hechten aan oprechte en vrije dialoog ten behoeve van uitwisseling van gevoelens, verwachtingen en projecten. In zo'n klimaat zal iedereen zijn eigenheid kunnen herkennen en zijn relationele vaardigheden kunnen verbeteren. Verder moeten ze niet bang zijn om de problemen te onderkennen en te accepteren die nu eenmaal horen bij het samen zoeken, samen besluiten, samen werken, samen de beste sporen volgen om een vruchtbare samenwerking te realiseren. Integendeel, ze moeten de oorzaken van eventuele moeilijkheden en onbegrip zoeken, en oplossingen kunnen voorstellen, voor zover mogelijk met instemming van allen. Bovendien dienen ze er zich voor in te zetten dat alle gebrek aan rijpheid wordt overwonnen, en moeten ze iedere poging ontmoedigen om verantwoordelijkheden te ontlopen of zware opdrachten af te schuiven, om zich terug te trekken in een eigen wereldje of in eigen interesses, of om zijn werk alleen te doen.

52. Vgl. *Perfectae caritatis*, 14.

53. H. Benedictus, *Regel 3*, 1.3.

c) *Het stimuleren tot het leveren van een bijdrage door allen aan al wat iedereen aangaat*

Degene die voorzigt, draagt de verantwoordelijkheid voor de uiteindelijke beslissing,⁵⁴ maar hij of zij moet niet proberen alleen daartoe te komen. Het is beter om zoveel mogelijk de vrije bijdragen van alle broeders of zusters tot hun recht te laten komen. De gemeenschap is wat de leden ervan maken: daarom is het van wezenlijk belang de bijdrage van allen te stimuleren en naar boven te halen, zodat iedereen de plicht voelt om zijn of haar eigen gave van liefde, bekwaamheid en creativiteit bij te dragen. Alle menselijke talenten dienen te worden versterkt en moeten bijeenkomen in het gemeenschappelijk project, doordat men allen motiveert en respecteert.

Het is niet voldoende om materiële goederen met elkaar te delen. Het heeft veel meer betekenis als er een gemeenschappelijkheid van persoonlijke goederen en capaciteiten is, van gaven en talenten, van intuïties en inspiratie. Nog fundamenteeler is het bevorderen van de uitwisseling van geestelijke goederen: het luisteren naar Gods Woord, het geloof, “waarbij de band tussen de broeders en zusters des te sterker is naarmate dit delen centraal staat en levensbehoefte is”.⁵⁵

Waarschijnlijk zal in het begin niet iedereen bereid zijn tot dit soort deelname. Wanneer ze met weerstanden worden geconfronteerd, zullen oversten zeker niet afzien van dit project, maar een evenwicht zoeken tussen het aansporen om een krachtige en ondernemende gemeenschap op te bouwen en de kunst van het wachten, waarbij ze niet verwachten dat ze meteen de vruchten kunnen plukken van hun inspanningen. En ze zullen in-

zien dat God de enige Heer is, en dat Hij de harten van mensen kan raken en veranderen.

d) *In dienst van mensen en van de gemeenschap*

Bij het verdelen van de verschillende taken dient de overste rekening te houden met de persoonlijkheid van iedere broeder of zuster, met ieders moeilijkheden en karaktertrekken, om iedereen, met respect voor de vrijheid van allen, de mogelijkheid te bieden om zijn gaven tot uitdrukking te laten komen. Tegelijkertijd zal hij of zij ook rekening moeten houden met het welzijn van de gemeenschap en met het dienstwerk dat haar eventueel is toevertrouwd.

In de praktijk zal het niet altijd gemakkelijk zijn deze doelstellingen met elkaar te verenigen. Op dat punt zal het onontbeerlijk zijn dat oversten evenwichtig te werk gaan. Dat toont zich aan de ene kant in het kunnen aangrijpen van de positieve kanten van iedereen en het zo goed mogelijk gebruiken van de beschikbare krachten. Aan de andere kant is het te zien in de zuiverheid van de intentie, die de oversten innerlijk vrij maakt, waardoor zij niet al te bezorgd zijn om door iedereen aardig gevonden te worden en waardoor ze helder de werkelijke betekenis van de zending voor de godgewijde persoon duidelijk kunnen maken, een zending die zich niet kan beperken tot het ontwikkelen van ieders persoonlijke kwaliteiten.

Het is echter ook onontbeerlijk dat de godgewijde met een geest van geloof, uit de hand van de Vader de opdracht aanvaardt die hem of haar wordt toevertrouwd, ook al voldoet die niet aan de eigen verlangens en verwachtingen of aan het eigen begrip van Gods wil. Hij of

54. Vgl. *Vita consecrata*, 43; *Religieus leven in gemeenschap*, 50; *Een nieuw begin maken vanuit Christus*, 14.

55. *Religieus leven in gemeenschap*, 32.

zij mag zeker bezwaren uiten, door ze oprecht naar voren te brengen als bijdrage aan het zoeken naar de waarheid. Maar gehoorzamen betekent in zulke gevallen: zich voegen naar de uiteindelijke beslissing van het gezag, in de overtuiging dat zo'n gehoorzaamheid een pijnlijke maar waardevolle bijdrage is aan de opbouw van het Koninkrijk.

e) *Besluitvorming in de gemeenschap*

“In het door de Geest bezielde gemeenschappelijk leven is ieder met de ander in vruchtbaar gesprek om de wil van de Vader te ontdekken, en allen erkennen in degene die de leiding heeft een uitdrukking van Gods vaderschap en een van God ontvangen gezagsuitoefening die in dienst staat van onderscheiding en verbondenheid.”⁵⁶

Soms komt het zoeken van een juist antwoord op een vraag toe aan het beraad van de gemeenschap. Dit is het geval wanneer het eigen recht dat vraagt of wanneer een te nemen beslissing van zodanig groot belang is dat dit nodig is. Bij dit beraad gaat het erom te luisteren naar “wat de Geest tot de gemeente zegt” (vgl. Apk 2,7).

Hoewel het beraad in eigenlijke zin is gereserveerd voor de belangrijkste beslissingen, moet elk besluitvormingsproces waarbij de gemeenschap wordt betrokken, gekenmerkt zijn door een geest van onderscheiding. Voorafgaand aan iedere beslissing moet er altijd een tijd van bidden en persoonlijke reflectie worden ingelast. Verder moeten er een aantal houdingen gelden, om gezamenlijk te kunnen beslissen wat goed is en wat God welgevallig is. Enkele van die houdingen zijn:

– de vastbeslotenheid om niets anders te zoeken dan de goddelijke wil, door zich

te laten inspireren door de manier waarop God optreedt, zoals deze zich openbaart in de Heilige Schrift en in de geschiedenis van het charisma van het instituut, en bewust van het feit dat de logica van het evangelie dikwijls ‘omgekeerd’ is aan de menselijke logica, die zoekt naar succes, doelmatigheid en erkenning;

– de bereidheid om te erkennen dat iedere broeder en iedere zuster het vermogen heeft de waarheid te kennen, zelfs al is het ten dele, en, als consequentie daarvan, de bereidheid om hun mening te aanvaarden als bemiddeling om samen Gods wil te vernemen; dit kan zelfs betekenen dat men moet erkennen dat de opvattingen van de ander beter zijn dan de eigen ideeën;

– aandacht voor de tekenen des tijds, voor de verwachtingen van de mensen, voor wat de armen nodig hebben, voor het belang van de evangelisering, voor de prioriteiten die de universele en de particuliere Kerk stellen, voor aanwijzingen die gegeven zijn door de kapittels of de hogere oversten;

– vrijheid van vooroordelen, van buitensporige gehechtheid aan de eigen ideeën, van starre of dwalende manieren van denken, van partijvorming die verschillen van inzicht op de spits drijft;

– de moed om eigen gedachten en standpunten te motiveren, maar ook om open te staan voor nieuwe zienswijzen, die de eigen opvattingen kunnen veranderen;

– de vastbeslotenheid om onder alle omstandigheden de eenheid te bewaren, wat ook de uiteindelijke beslissing wordt.

Het gemeenschappelijke besluitvormingsproces komt noch qua karakter, noch qua functie in de plaats van het gezag, dat de uiteindelijke beslissing moet nemen. Oversten mogen echter niet vergeten dat

56. *Vita consecrata*, 92.

de gemeenschap de plaats bij uitstek is om Gods wil op het spoor te komen en te aanvaarden. In alle gevallen is het gemeenschappelijk beraad een van de belangrijkste momenten in het gewijde leven. Hier wordt op bijzonder heldere wijze de centrale betekenis van God duidelijk, als uiteindelijk doel van de zoektocht van allen, en ook de verantwoordelijkheid en de bijdrage die ieder te leveren heeft op de weg die allen gaan naar de waarheid.

f) *Gemeenschappelijk beraad, gezag en gehoorzaamheid*

De overste dient geduld te betrachten in het delicate proces van gemeenschappelijk beraad. Hij of zij dient dit proces in al zijn fases te bewaken en het op de meest kritieke momenten in goede banen te leiden. Daarnaast is doortastendheid op zijn plaats in de uitvoering van wat is besloten. De overste moet erop letten niet de verantwoordelijkheid uit handen te geven, ook niet om de lieve vrede te bewaren of uit angst de gevoelens van sommige leden te kwetsen. Oversten moeten niet voor hun verantwoordelijkheid weglopen in situaties die om duidelijke beslissingen vragen die niet naar de zin zijn van iedereen.⁵⁷ Echte liefde voor de gemeenschap stelt de overste juist in staat doortastendheid en geduld, luisteren naar iedereen en besluitvaardigheid met elkaar te verbinden. Ze helpt de overste de verleiding te weerstaan te doen alsof hij niets hoort en er het zwijgen toe te doen.

Ten slotte moet duidelijk zijn dat een gemeenschap niet voortdurend in een proces van beraad zit. Op de tijd van beraad volgt de tijd van gehoorzaamheid, het moment van uitvoering van het besluit: in beide fases moet men handelen in een geest van gehoorzaamheid.

g) *De broederlijke gehoorzaamheid*

Benedictus schrijft aan het einde van zijn Regel: "Het goed van de gehoorzaamheid moet niet alleen door allen ten aanzien van de abt verwezenlijkt worden, maar de broeders moeten ook elkaar gehoorzamen in de overtuiging, dat zij langs deze weg der gehoorzaamheid tot God zullen geraken."⁵⁸ "Dat wil zeggen: zij moeten wedijveren in respect voor elkaar. Zij moeten elkanders zwakheden, lichamelijke zowel als morele, met het grootste geduld verdragen; om strijd moeten zij elkaar gehoorzaamheid betonen; niemand zoeken wat hij voor zichzelf voordelig acht, maar veeleer wat goed is voor de ander."⁵⁹ Basilius vraagt zich af: "Hoe moet men elkaar gehoorzamen?" En hij antwoordt: "zoals dienaren hun meesters, zoals de Heer heeft voorgeschreven: Wie groot wil worden onder jullie, moet dienaar van allen zijn (vgl. Mc 10,43-44)"; en hij voegt er enkele woorden aan toe, die nog indrukwekkender zijn: "'Want ook de Mensenzoon is niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen' (Mc 10,45); en zoals de Apostel zegt: 'dien elkaar door de liefde' (Gal 5,13)."⁶⁰

Ware broederschap is gebaseerd op de erkenning van de waardigheid van je broeder of zuster, en ze wordt werkelijkheid in de aandacht voor de ander en diens behoeften, in het zich kunnen verheugen over diens gaven en successen, in het besteden van tijd om te luisteren en om hem of haar zich te laten verduidelijken. Dit vereist innerlijke vrijheid.

Wie ervan overtuigd is dat zijn eigen meningen en oplossingen altijd de beste zijn, is zeker niet vrij. Hetzelfde geldt voor mensen die denken dat ze besluiten alleen kunnen nemen, zonder enige bemiddeling om de goddelijke wil te kennen; voor degenen die denken dat ze

57. Vgl. *a.w.*, 43.

58. H. Benedictus, *Regel 71*, 1-2.

59. H. Benedictus, *Regel 72*, 4-7.

60. H. Basilius, *De kleine regel*, 115, in: *PG 31*, 1161.

altijd in de waarheid staan en ervan overtuigd zijn dat anderen moeten veranderen; voor degenen die altijd alleen oog hebben voor hun eigen zaken en die geen enkele aandacht besteden aan de noden van anderen; en voor degenen die denken dat gehoorzaamheid een achterhaalde waarde is, die niet meer geldt in een wereld die zich verder heeft ontwikkeld.

Wel vrij is echter de mens die er voortdurend diepgaand op bedacht is, in elke situatie van het leven en vooral in elke mens in zijn omgeving, een bemiddeling van de wil van de Heer te ontwaren, zelfs als die bemiddeling raadselachtig is. Daarom is het zo dat “Christus ons voor die vrijheid heeft vrijgemaakt” (Gal 5,1). Hij heeft ons bevrijd opdat we God kunnen ontmoeten langs de talloze wegen die ons dagelijkse bestaan doorkruisen.

‘Wie onder u de eerste wil zijn, moet slaaf van u wezen’ (Mt 20,27)

21. Het op zich nemen van de verantwoordelijkheid die hoort bij het gezag, kan tegenwoordig een bijzonder zware last lijken, zeker omdat ze vereist dat de overste nederig is en dienaar of dienaar is van de anderen. Toch is het goed om de strenge woorden in herinnering te roepen die Christus Jezus richt tot degenen die de neiging hebben hun gezag te verfraaien met een werelds prestige: “Wie onder jullie de eerste wil zijn, moet slaaf van u wezen, zoals ook de Mensenzoon niet gekomen is om gediend te worden, maar om te dienen en zijn leven te geven als losprijs voor velen” (Mt 20,27-28).

Wie in zijn ambt een middel zoekt om goed voor de dag te komen of zichzelf te bevestigen, om zich te laten dienen of over anderen te heersen, plaatst zichzelf duidelijk buiten het evangelische model

van gezag. Het is goed hier aandacht te besteden aan de woorden die Bernardus richtte tot een van zijn leerlingen, die Opvolger van Petrus was geworden: “Overweeg of je enige vooruitgang hebt geboekt op het gebied van de deugd, de wijsheid, de intelligentie en de goedheid; ... ben je arroganter geworden of nederiger, welwillender of hooghartiger, vergevingsgezinder of starder? Wat heb je bij jezelf ontwikkeld: de vrees voor God of een gevaarlijke hoogmoed?”⁶¹

Zelfs onder de beste omstandigheden is gehoorzaamheid niet gemakkelijk. Maar ze wordt gemakkelijker als de godgewijde persoon ziet dat de overste zichzelf nederig en actief in dienst stelt van de gemeenschap en de zending; wanneer de overste, met alle menselijke beperkingen, in zijn of haar optreden probeert de houdingen en gevoelens van de Goede Herder na te volgen.

“Ik bid ook degenen die de leiding hebben over de zusters”, stelt Clara van Assisi in haar testament, “dat ze zich erop toeleggen de eersten te zijn in deugd en in heiligheid van leven, eerder dan door hun functie, zodat de zusters, gestimuleerd door haar voorbeeld, meer uit genegeheid gehoorzamen dan uit plicht.”⁶²

Het broederlijke leven als zending

22. Godgewijde personen zijn geroepen, onder leiding van hun oversten, om zichzelf vaak te confronteren met het nieuwe gebod, het gebod dat alles nieuw maakt: “Hebt elkaar lief, zoals Ik u heb liefgehad” (Joh 15,12).

Elkaar liefhebben zoals de Heer heeft liefgehad, betekent je medebroeders en -zusters niet afrekenen op hun persoonlijke verdiensten; het betekent niet gehoorzamen aan je eigen verlangens, maar aan God, die spreekt via de situatie en de no-

61. Vgl. H. Bernardus, *De consideratione*, II, XI, 20, in: *PL* 182, 754D.

62. H. Clara van Assisi, *Testament*, 19, 61-62.

den van je broeders en zusters. We moeten herhalen dat tijd die besteed is aan het verbeteren van de kwaliteit van het broederlijke leven geen verloren tijd is, omdat, zoals de betreurde paus Johannes Paulus II heel vaak herhaald heeft, “heel de vruchtbaarheid van het religieuze leven afhangt van de kwaliteit van het broederlijk leven dat gemeenschappelijk geleid wordt”.⁶³

De intensieve inspanning om broederlijke gemeenschappen te realiseren is niet slechts een voorbereiding op de zending, maar maakt er integraal deel van uit, omdat “het broederlijk leven op zichzelf al een vorm van apostolaat is”.⁶⁴ Het als gemeenschap opnemen van een zending, het iedere dag bouwen aan de broederschap, in een voortdurende zoektocht naar Gods wil, betekent bevestigen dat het, in navolging van de Heer Jezus, mogelijk is om het menselijk samenleven op een nieuwe en humaniserende manier te realiseren.

Deel III: Gezonden zijn

“Zoals de Vader Mij gezonden heeft, zo zend Ik u” (Joh 20,21)

Je zending aangaan, met heel je wezen, zoals Jezus onze Heer

23. De Heer Jezus maakt ons duidelijk, door zijn hele leven, dat missie en gehoorzaamheid intiem met elkaar verbonden zijn. In het evangelie presenteert Jezus zich steeds als degene “die gezonden is door de Vader om Zijn wil te doen” (vgl. Joh 5,36-38; 6,38-40; 7,16-18). Hij vervult altijd wat de Vader behaagt. We kunnen zeggen dat heel Jezus’ leven een zending is van de Vader. Hij *is* zelf de zending van de Vader.

Zoals het Woord zijn zending is komen vervullen, zich incarnerend in een volledig aangenomen mens-zijn, zo werken wij mee aan de missie van Christus. Wij geven Hem de ruimte om haar geheel te vervullen door Hem zelf te ontvangen, door onszelf om te vormen tot een plaats waar Hij aanwezig is en waar zijn leven zich in de geschiedenis kan voortzetten. Dat geeft anderen de mogelijkheid hem te ontmoeten.

Overwegend dat Christus, in zijn leven en werken, het *amen* is geweest (vgl. Apk 3,14), het volmaakte *ja* (vgl. 2Kor 1,20) tegen de Vader, en dat *ja* zeggen heel eenvoudig betekent dat je gehoorzaamt, is het onmogelijk de zending te verstaan zonder dat deze in relatie staat tot gehoorzaamheid. Het beleven van je zending houdt altijd in dat je bent gezonden. Het bevat daarmee evengoed een verwijzing naar degene die zendt als naar de inhoud van de te vervullen missie. Daarom wordt de term zending moeilijk te begrijpen zonder verwijzing naar de gehoorzaamheid. We lopen dan het risico dat we haar reduceren tot iets dat alleen naar zichzelf verwijst. Altijd bestaat het gevaar dat de zending wordt gereduceerd tot een beroep dat we uitoefenen met het oog op onze zelfverwerkelijking, en dat we haar daarom min of meer als eenling proberen te volbrengen.

Gezonden om te dienen

24. In zijn *Geestelijke oefeningen* schrijft Ignatius van Loyola dat de Heer ons roept en zegt: “Wie dus met Mij wil optrekken zal samen met Mij hard moeten zwoegen. Zodat wie Mij volgt in de pijn Mij ook zal volgen in de heerlijkheid.”⁶⁵ Onze zending moet, vandaag net als toen, grote moeilijkheden overwinnen. Die moeilijkheden kunnen we alleen aan met de genade die

63. Johannes Paulus II, Brief aan de Algemene Vergadering van de Congregatie voor de Instituten van Gewijd Leven en de Sociëteiten van Apostolisch Leven (20 november 1992), in: *L'Osservatore Romano* (21 november 1992), 3; vgl. *Religieus leven in gemeenschap*, 54; 71.

64. *Religieus leven in gemeenschap*, 54.

65. H. Ignatius van Loyola, *Geestelijke oefeningen*, 95, 4-5.

komt van de Heer, in het nederige en krachtige bewustzijn dat we door Hem zijn gezonden en dat we precies daarom mogen rekenen op zijn hulp.

Dankzij de gehoorzaamheid hebben we de zekerheid dat we de Heer dienen, dat we “dienaren en dienaressen van de Heer” zijn, in ons werk en in ons lijden. Een dergelijke zekerheid is een bron van onvoorwaardelijke inzet, van vasthoudende trouw, van innerlijke rust, van belangeloze dienst, van toewijding met onze beste krachten. “Bovendien zijn zij die gehoorzamen er zeker van dat ze werkelijk in navolging van de Heer op zending zijn, en niet hun eigen verlangens en wensen najagen. Zo kan men zich geleid weten door de Geest van de Heer, zich zelfs temidden van de grootste moeilijkheden gesteund weten door zijn sterke hand (vgl. Hnd 20,22-24).”⁶⁶

We staan in de zending wanneer we niet een bevestiging van onszelf zoeken, maar we ons voor alles laten leiden door het verlangen de liefdevolle wil van God te doen. Een dergelijk verlangen is de ziel van het gebed (“Uw rijk kome, Uw wil geschiede”) en het vormt de kracht van iedere apostel. De zending maakt de inzet nodig van alle menselijke gaven en talenten. Zij komen samen ten heil wanneer ze in de stroom van Gods wil worden geleid, de stroom die alles voert naar de oceaan van eeuwige werkelijkheid, waar God, het oneindige geluk, zal zijn: alles in allen (vgl. 1Kor 15,28).

Gezag en zending

25. Dit alles betekent dat het gezag een belangrijke taak toekomt met betrekking tot de zending, in trouw aan het eigen charisma. Deze taak is niet eenvoudig en bevat moeilijkheden en dilemma's. Vanuit het verleden zou het gezag over het alge-

meen te zeer gericht kunnen zijn op het beheren van werken, met het gevaar voorbij te gaan aan de mensen. Tegenwoordig kan het risico van de andere kant komen: een overdreven angst van de kant van de oversten om persoonlijke gevoeligheden te kwetsen, of een afwentelen van bevoegdheden en verantwoordelijkheid, waardoor het samen optrekken naar een gemeenschappelijk doel wordt verzwakt en de rol van het gezag wordt uitgehouden.

Tegelijkertijd is de overste niet alleen verantwoordelijk voor de begeleiding van de gemeenschap. Hij of zij heeft ook de functie om de diverse bekwaamheden te coördineren met het oog op de zending, met respect voor ieders rol en volgens de interne normen van het instituut. De overste kan en mag niet alles doen, maar is wel eindverantwoordelijk voor alles.⁶⁷

Deze tijd stelt de overste voor vele uitdagingen wat betreft het coördineren van krachten met het oog op de zending. We zullen hier enkele belangrijke taken uit de dienst van het gezag opsommen:

a) *De overste moet stimuleren dat leden verantwoordelijkheden op zich nemen, en moet vervolgens de opgenomen verantwoordelijkheid respecteren*

Bepaalde leden zullen bang zijn voor het nemen van verantwoordelijkheid. Het is dus noodzakelijk dat de overste op zijn medewerkers de christelijke kracht en moed overbrengt om moeilijkheden te lijf te gaan, en om angst en de verleiding het op te geven, te overwinnen.

De overste zal ernaar streven niet alleen informatie te delen, maar ook verantwoordelijkheid, waarbij hij probeert ieder te respecteren in de autonomie die hem toekomt. Dat betekent voor de overste een geduldig werk van coördinatie, en

66. *Vita consecrata*, 92.

67. Vgl. *a.u.*, 43.

voor de godgewijde persoon een oprechte bereidheid om medewerking te verlenen.

De overste moet 'present zijn' wanneer nodig, om bij de leden van de gemeenschap de zin voor onderlinge afhankelijkheid te bevorderen. Deze onderlinge afhankelijkheid staat net zo ver af van onrijpe afhankelijkheid als van zelfgenoegzame onafhankelijkheid. Ze is de vrucht van die innerlijke vrijheid die zorgt dat allen kunnen werken en samenwerken, voor elkaar kunnen inspringen en zich laten vervangen, voorop kunnen lopen en een eigen bijdrage kunnen leveren zonder op de voorgrond te treden.

Wie de dienst van het gezag uitoefent, moet ervoor waken toe te geven aan de verleiding van de persoonlijke genoegzaamheid. De overste moet niet denken dat alles afhangt van hem of haar zelf, of dat het onbelangrijk of niet nuttig is om gemeenschappelijke participatie te bevorderen. Het is beter één stap samen te zetten dan twee (of zelfs meer) alleen.

b) *De overste bepleit het benaderen van diversiteit in een geest van 'communio'*

De snelle culturele veranderingen veroorzaken niet alleen structurele transformaties, die invloed hebben op de activiteiten en op de zending, maar kunnen ook leiden tot interne spanningen in gemeenschappen. Verschillen in culturele en geestelijke vorming brengen verschillen met zich mee in het lezen van de tekenen van de tijd en dus ook in het voorstellen van verschillende projecten die niet altijd met elkaar te verenigen zijn. Dergelijke situaties doen zich tegenwoordig vaker voor dan vroeger, doordat er steeds meer gemeenschappen zijn die bestaan uit personen van verschillende etnische herkomsten of culturen, en doordat generatieverschillen steeds sterker meespelen. Het gezag is ge-

roepen om ook deze samengestelde gemeenschappen in een geest van *communio* te dienen, en hen te helpen om, in een wereld die wordt gekenmerkt door vele vormen van verdeeldheid, het getuigenis af te leggen dat het mogelijk is om samen te leven en elkaar lief te hebben ook al is men verschillend. Oversten moeten daarom met kracht vasthouden aan bepaalde principes, die zowel theoretisch als praktisch van aard zijn:

- Waar men in de geest van het evangelie leeft, laat men meningsverschillen nooit uitlopen op persoonlijke conflicten.
- Een veelheid van zienswijzen bevordert het verdiepen van vraagstukken.
- Steeds moet de communicatie zodanig worden bevorderd, dat de vrije uitwisseling van ideeën de standpunten verheldert en dat de positieve bijdrage van eenieder naar boven kan komen.
- Om te komen tot wederzijds begrip moet iedereen worden geholpen zich te bevrijden van egocentrisme en ethnocentrisme, die beide de neiging hebben de oorzaken van problemen bij de anderen te zoeken.
- Het ideaal is niet een gemeenschap die vrij is van conflicten, maar een die bereid is haar interne spanningen aan te pakken en ze op een positieve manier op te lossen, door oplossingen te zoeken die alle belangrijke waarden in zich dragen.

c) *Het gezag handhaaft het evenwicht tussen de verschillende dimensies van het gewijde leven*

Tussen de verschillende dimensies van het gewijde leven kunnen spanningen optreden. Oversten moeten erop toezien dat de eenheid van het leven bewaard blijft en dat daartoe zo veel mogelijk het evenwicht in stand blijft tussen tijd voor

gebed en tijd voor werk, tussen individu en gemeenschap, tussen inzet en rust, tussen aandacht voor het communiteitsleven en aandacht voor wereld en Kerk, tussen persoonlijke en gemeenschappelijke vorming.⁶⁸

Een van de lastigste taken hiervan is het vinden van het evenwicht tussen gemeenschap en zending, tussen het leven *ad intra* en het leven *ad extra*.⁶⁹ Gezien het feit dat, normaal gesproken, de urgentie van wat er moet gebeuren kan leiden tot verwaarlozing van zaken die de gemeenschap betreffen, en dat men steeds vaker alleen moet handelen, zal het noodzakelijk zijn bepaalde regels te respecteren, waarvan men niet mag afwijken. Deze verzekeren tegelijkertijd dat er een geest van broederschap zit in de apostolische gemeenschap, en een apostolische gevoeligheid in het broederlijke leven.

Het is belangrijk dat de overste borg staat voor deze regels. Hij of zij moet aan allen samen en ieder apart duidelijk maken dat, wanneer iemand uit de gemeenschap een zending aangaat of een dienst van apostolaat vervult, wat deze ook zijn moge, en ook als het een activiteit is van iemand alleen, hij of zij altijd handelt *in naam van het instituut of van de gemeenschap*, ja zelfs *dankzij de gemeenschap*. Deze persoon kan vaak inderdaad deze welbepaalde activiteit op zich nemen omdat de gemeenschap enige tijd ervoor heeft vrijgemaakt, of hem of haar advies heeft gegeven, of een bepaalde geest heeft overgedragen. Bovendien zal er iemand in de gemeenschap blijven die de persoon die buiten bezig is, vervangt bij bepaalde werkzaamheden in huis, of voor hem/haar bidt of steun biedt door de eigen trouw.

De gezondene heeft dan niet alleen de plicht om *de gemeenschap diep erkentelijk* te zijn, maar ook om er *nauw mee verbonden*

te blijven in alles wat hij of zij doet. Het gaat niet aan haar zich toe te eigenen, maar om al het mogelijke te doen samen met de anderen op te lopen, indien nodig wachtend op wie langzamer vooruitkomt. Ieders bijdrage moet tot zijn recht komen, men moet zo veel mogelijk de anderen deelgenoot maken van vreugde en pijn, van intuïties en onzekerheden, zodat allen het apostolaat van die ene beschouwen als iets van henzelf, zonder nijd of afgunst. De gezondene dient er zich van bewust te zijn dat wat hij of zij zelf aan de gemeenschap geeft, nooit gelijkwaardig zal kunnen zijn aan wat hij ervan heeft ontvangen en nog steeds ontvangt.

d) *Het gezag is barmhartig*

Franciscus van Assisi gaf ooit in een ontroerende brief aan een minister (overste) de volgende instructies over eventuele persoonlijke zwakheden van de broeders: "En hieruit wil ik opmaken of gij de Heer en mij, Zijn en uw dienaar, liefhebt als gij dit doet: er mag nooit een broeder in de wereld zijn die gezondigd heeft zoveel hij maar kan zondigen, en die, nadat hij uw ogen gezien heeft, zonder uw barmhartigheid moet weggaan, terwijl hij barmhartigheid vraagt. En als hij geen barmhartigheid zou vragen, zult gij hem vragen of hij barmhartigheid wil. En als hij daarna duizend keer onder uw ogen zou zondigen, zult gij hem nog meer liefhebben dan mij om hem zo tot de Heer te brengen. Beoefen altijd barmhartigheid met zulke broeders."⁷⁰

Gezagsdragers dienen een pedagogie van vergeving en barmhartigheid te ontwikkelen, en daarom instrument te zijn van de liefde van God, die de broeder of zuster die fouten maakte en in zonde vervalt, aanvaardt, corrigeert en altijd een nieuwe kans geeft. Ze moeten vooral be-

68. Vgl. *Religieus leven in gemeenschap*, 50.

69. Vgl. *a.u.*, 59.

70. H. Franciscus van Assisi, *Brief aan een Minister*, 9-11.

denken dat mensen die geen hoop hebben op vergeving, moeite hebben de weg weer te vinden en onvermijdelijk geneigd zijn fout op fout te stapelen en van kwaad tot erger te vervallen. Het perspectief van barmhartigheid daarentegen bevestigt dat God in staat is iets goeds te halen zelfs uit situaties van zonde.⁷¹ Gezagsdragers spannen er zich dus voor in dat de gemeenschap deze barmhartige benadering leert.

e) *Het gezag heeft rechtsgevoel*

Men mag de aansporing van Franciscus van Assisi om een broeder die heeft gezondigd, beschouwen als een kostbare algemene regel. Toch moet men onderkennen dat er gedragingen bestaan van leden van bepaalde broederschappen van godgewijden, die hun naaste ernstige schade berokkenen en die een verantwoordelijkheid impliceren tegenover personen buiten de gemeenschap en aan de instellingen waartoe ze behoren. Ondanks het feit dat men begrip moet tonen tegenover de fouten van mensen, is het toch noodzakelijk een streng verantwoordelijkheidsbesef te hebben en liefde te betonen tegenover hen die eventueel te lijden hebben gehad van onbehoorlijk gedrag van godgewijde personen.

Wie een fout begaat, moet weten dat hij of zij persoonlijk de consequenties van dat handelen moet dragen. Begrip voor een medebroeder laat onverlet dat het recht zijn beloop moet hebben, in het bijzonder tegenover weerloze mensen en slachtoffers van misbruik. Het toegeven van de eigen fouten, en het aanvaarden van de verantwoordelijkheid en de consequenties zijn al een eerste stap op weg naar barmhartigheid. Net zo was voor Israël, dat zich afgekeerd had van de Heer, het accepteren van de consequenties van het kwaad (in het geval van de

ervaring van de Ballingschap) het eerste middel om de weg van bekering weer op te gaan en op een nieuwe, diepere manier zijn verhouding met God te ontdekken.

f) *Oversten bevorderen de samenwerking met leken*

De groeiende samenwerking met leken in het kader van werken en activiteiten die worden geleid door godgewijde mensen, stelt zowel aan de gemeenschap als aan de oversten nieuwe vragen, die nieuwe antwoorden nodig maken. “Vaak heeft de deelname van de leken tot gevolg dat bepaalde aspecten van het charisma op onverwachte en vruchtbare wijze worden verdiept,” hetgeen reden is om leken uit te nodigen “aan de religieuze families hun seculier karakter en de voor hen specifieke diensten te bieden”.⁷²

Het is nuttig geweest, om het doel te bereiken van wederzijdse samenwerking tussen religieuzen en leken, dat men eraan herinnerd heeft dat “het noodzakelijk is religieuze gemeenschappen te hebben met een duidelijk charismatische identiteit die verwerkt is en beleefd wordt, gemeenschappen die er bijgevolg toe in staat zijn die identiteit aan anderen mee te delen en er ook voor open staan om die identiteit met anderen te delen; het is noodzakelijk religieuze gemeenschappen te hebben die een intense spiritualiteit en een enthousiaste missionaire geest beleven, om diezelfde geest en datzelfde evangelisch elan over te brengen; religieuze gemeenschappen die leken weten te stimuleren en te bemoedigen om het charisma van hun instituut te delen overeenkomstig hun seculier karakter en hun verschillende levensstijl, met de uitnodiging nieuwe vormen te ontdekken om dat charisma en die zending operationeel te maken. Op die manier kan de religieuze

71. Vgl. Johannes Paulus II, Encycliek *Dives in misericordia* (30 november 1980), 6, in: *AvdK* 36/2 (20 januari 1981), 79-80.

72. *Vita consecrata*, 55; vgl. *Een nieuw begin maken vanuit Christus*, 31.

communiteit een centrum worden van uitstraling, van geestelijke kracht, van bezieling, van broederlijkheid die broederlijkheid schept, van kerkelijke verbondenheid en samenwerking; de verschillende bijdragen tot de opbouw van het Lichaam van Christus dat de Kerk is.”⁷³

Bovendien is het noodzakelijk dat het organigram van bevoegdheden en verantwoordelijkheden goed wordt gedefinieerd, zowel van leken als van religieuzen en ook van intermediaire organen (zoals besturen en soortgelijke instanties). Bij dit alles speelt degene die in de communiteit de verantwoordelijkheid heeft, een onvervangbare rol.

Moeilijke situaties in de gehoorzaamheid

26. In het concrete verloop van de zending kunnen bepaalde situaties ontstaan, waarin gehoorzamen bijzonder moeilijk kan zijn. Dit gebeurt wanneer er op verschillende manieren tegen de doelstellingen en middelen van de apostolische of diaconale activiteit aan wordt gekeken en er verschillend over wordt gedacht. In zulke situaties, die op het eerste gezicht werkelijk ‘absurd’ lijken, kan men in de verleiding komen het vertrouwen te verliezen en zelfs weg te gaan: is dit de moeite waard om door te gaan; zou ik mijn ideeën niet op een betere manier kunnen realiseren, in een andere context; waarom zouden we elkaar vermoeien met onvruchtbare meningsverschillen?

Reeds Benedictus stelde zich de vraag van een gehoorzaamheid die “zeer zwaar of zelfs onmogelijk is om op te brengen”; en Franciscus van Assisi noemde het geval dat iemand denkt te zien dat er “zaken zijn die beter en nuttiger zijn voor zijn ziel dan degene die de overste hem opdraagt”. De vader van het monnikendom beantwoordt zijn vraag met de opdracht

tot een vrije, open, nederige en vertrouwvolle dialoog tussen monnik en overste; uiteindelijk zal de monnik echter, als men hem dat vraagt, “gehoorzamen uit liefde en vertrouwend op Gods hulp”.⁷⁴ De heilige uit Assisi nodigt uit om een “liefdevolle gehoorzaamheid” te realiseren, waarvoor de broeder zijn ideeën vrijwillig offert, waarbij hij uitvoert wat hem is opgedragen, en zo “recht doet aan God en de naaste”.⁷⁵ Hij ziet een “volmaakte gehoorzaamheid” daar waar een religieus, ondanks het feit dat hij niet kan gehoorzamen omdat hem iets is opgedragen dat “in strijd is met wat zijn ziel voorschrijft”, toch niet de eenheid verbreekt met de overste en de communiteit, en zelfs bereid is om daarvoor vervolging te ondergaan. “Want”, zo schrijft Franciscus, “wie liever vervolging ondergaat, dan dat hij van zijn broeders afgescheiden zou worden, volhardt werkelijk in volmaakte gehoorzaamheid, omdat hij zijn leven prijs geeft voor zijn broeder”.⁷⁶ Zo worden we eraan herinnerd dat de liefde en de *communio* de hoogste waarden zijn, en dat de uitoefening van zowel het gezag als de gehoorzaamheid daaraan ondergeschikt zijn.

Enerzijds moeten we erkennen dat een zekere gehechtheid aan persoonlijke ideeën en overtuigingen, die de vrucht zijn van reflectie en ervaringen, en die gerijpt zijn met de tijd, begrijpelijk is. Ook is het een goede zaak te proberen ze te beargumenteren, te verdedigen en te realiseren, altijd in het perspectief van het Koninkrijk, in een eerlijke en constructieve dialoog. Anderzijds moeten we niet vergeten dat ons voorbeeld steeds Jezus van Nazaret is, die zelfs in Zijn lijden God vraagt om Zijn vaderlijke wil te volbrengen, en die niet terugdeinst voor de kruisdood (vgl. Heb 5,7-9).

Wanneer van de godgewijde persoon verlangd wordt af te zien van zijn menin-

73. *Religieus leven in gemeenschap*, 70.

74. H. Benedictus, *Regel* 68, 1-5.

75. H. Franciscus van Assisi, *Vermaningen* III, 5-6.

76. *A.u.*, III, 9.

gen en plannen, kan hij verlies ervaren en in de verleiding komen het gezag te weerstaan, of in zichzelf een “luid geroep en geween” (Heb 5,7) voelen opkomen, en smeken dat men de bittere kelk van hem weghaalt. Het is echter ook het moment waarop men zich moet verlaten op de Vader, opdat Zijn wil geschiede, en om actief, met heel zijn wezen, te kunnen deelnemen aan de missie van Christus “ten bate van het leven der wereld” (Joh 6,51).

Juist in het *ja* zeggen in zulke moeilijke situaties leren we werkelijk de zin te begrijpen van gehoorzaamheid als uiterste daad van vrijheid, uitgedrukt in een zich vol vertrouwen geheel verlaten op Christus, de Zoon die in vrijheid gehoorzaamt aan de Vader. Ook kunnen we de zin begrijpen van de zending als gehoorzame offergave van zichzelf, die de zegening van de Allerhoogste aantrekt: “Ik zal u overvloedig zegenen ... alle geslachten van de aarde zullen zich gezegend noemen, omdat u naar mijn stem hebt geluisterd” (Gn 22,17-18). In deze zegening weet de gehoorzame godgewijde persoon dat hij alles zal vinden wat hij heeft achtergelaten met het offer van zijn onthechting. In deze zegening is zelfs de volle realisering van zijn mens-zijn verborgen (vgl. Joh 12,25).

Gehoorzaamheid en gewetensbezwaar

27. Op dit punt kan een vraag opkomen: bestaan er situaties waarin het persoonlijke geweten niet kan toestaan de aanwijzingen van het gezag op te volgen? Kan het werkelijk gebeuren dat een godgewijde persoon moet stellen, tegen de normen en de oversten in: “God moet men meer gehoorzamen dan de mensen” (Hnd 5,29)? Dat is het geval bij wat men noemt *gewetensbezwaren*, waarover Paulus VI al

heeft gesproken.⁷⁷ Dit woord moet worden opgevat in zijn authentieke betekenis.

Het is waar dat het geweten de plaats is waar de stem van God klinkt, de stem die ons wijst wat we moeten doen. Maar het is ook waar dat men moet leren deze stem met grote aandacht te beluisteren, om haar te kunnen herkennen en te onderscheiden van andere stemmen. Men moet deze stem immers niet verwarren met de stemmen die voortkomen uit subjectivisme. Deze stemmen kennen de bronnen en de criteria niet, of ze negeren ze, waarvan men niet mag afwijken en die dwingend zijn in de vorming van een gewetensvol oordeel: “In wezen is het ‘hart’ dat zich bekeerd heeft tot de Heer en de liefde voor het goede, de bron van de *ware* oordelen van het geweten”⁷⁸ en “de gewetensvrijheid is nooit vrijheid ‘los van’ de waarheid, maar altijd en alleen vrijheid ‘in’ de waarheid”.⁷⁹

De godgewijde persoon zal dus lang moeten nadenken alvorens te concluderen dat de wil van God niet schuilt in een gegeven opdracht, maar in wat hij of zij verneemt in het diepste van zichzelf. Bovendien moet men bedenken dat de wet van de bemiddeling in alle gevallen in ons geheugen gegrift moet staan, en dat men dus moet waken voor zwaarwegende beslissingen zonder eerst zaken te hebben overlegd en geverifieerd. Er valt niet over te debatteren dat wat telt is: het erin slagen Gods wil te kennen en te volbrengen. Maar er valt net zo min over te debatteren dat de godgewijde persoon zich door gelofte eraan heeft gebonden die heilige wil te ontvangen via bepaalde bemiddelingen. Zeggen dat alleen Gods wil telt en niet de bemiddelingen ervan, en weigeren deze te aanvaarden, of ze alleen naar believen aanvaarden, kan de eigen gelofte van haar betekenis ontdoen. Daarmee zou men het eigen leven bero-

77. Vgl. *Evangelica testificatio*, 28-29.

78. Johannes Paulus II, Encycliek *Veritatis splendor* (6 augustus 1993), 64, in: *kd* 21/9-10 (december 1993), 428.

79. *T.a.p.*

ven van een van zijn wezenlijke kenmerken.

Daarom: “Behalve wanneer iets wordt opgedragen dat duidelijk in strijd is met de goddelijke wet of de constituties van het instituut, of een groter kwaad meebrengt – want dan is er geen verplichting tot gehoorzaamheid – hebben de overwegingen van de overste betrekking op een terrein waarop het oordeel over wat beter is sterk afhankelijk is van de wijze waarop men de zaak beschouwt. Wanneer men echter, doordat het bevolene inderdaad minder goed lijkt, meent dat het daarom niet gerechtvaardigd is en tegen het geweten indruist, dan zou dat hetzelfde zijn als op een weinig realistische manier niet in te zien, dat zeer vele menselijke zaken duister en ambivalent zijn. Bovendien berokkent de weigering van gehoorzaamheid dikwijls grote schade aan het algemeen welzijn. Laat dus een religieus niet gemakkelijk beweren, dat de mening van zijn overste met het oordeel van zijn geweten in strijd is. Een dergelijk, overigens uitzonderlijk, geval zal soms een ware zielekwelling veroorzaken, volgens het voorbeeld van Christus zelf, *die door zijn lijden gehoorzaamheid heeft geleerd* (Heb 5,8).”⁸⁰

Moeilijke situaties voor het gezag

28. Maar ook het gezag kent momenten van ontmoediging en teleurstelling. Wanneer bepaalde personen of gemeenschappen verzet plegen, of wanneer bepaalde kwesties onoplosbaar lijken, kan de overste geneigd zijn op te geven en kan elke inspanning ter verbetering van de situatie nutteloos lijken. Op dat moment loopt de overste het gevaar te vervallen in routinematig beheer en middelmatigheid. Angst om in te grijpen, gebrek aan moed om te wijzen op de doeleinden van au-

thentiek godgewijd leven kunnen leiden tot het verliezen van de liefde voor de oorsprong en van het verlangen om daarvan te getuigen.

Wanneer het uitoefenen van gezag een zware, moeilijke taak wordt, is het goed te bedenken dat de Heer Jezus deze taak beschouwt als een daad van liefde jegens Hem “Simon, zoon van Johannes, hebt ge Mij lief?” (Joh 21,16). Het helpt om opnieuw te luisteren naar de woorden van Paulus: “Laat de hoop u blij maken, houdt stand in de verdrukking, volhardt in het gebed. Draagt bij voor de noden van de heiligen” (Rom 12,12-13).

Het stille innerlijke werk dat de trouw aan deze taak met zich meebrengt, een taak die vaak wordt gekenmerkt door eenzaamheid en onbegrip van degenen aan wie men zijn beste krachten geeft, wordt een weg van persoonlijke heiliging en van heilsbemiddeling voor de mensen door wier toedoen de overste lijdt.

Gehoorzaam ten einde toe

29. Omdat het leven van een gelovige als geheel een zoektocht naar God is, wordt elke dag van ons bestaan een voortdurend leerproces in het luisteren naar Zijn stem om Zijn wil te doen. Dat is zeker een veeleisende leerschool, bijna een strijd tussen het ‘ik’ dat baas over zichzelf en zijn geschiedenis wil zijn, en God die ‘de Heer’ is van de hele geschiedenis. In deze school leren we vóór alles vertrouwen te hebben in God en Zijn vaderschap, en via dit ook in mensen, onze broeders en zusters.

Zo kan de zekerheid groeien dat de Vader ons nooit in de steek laat, zelfs niet op de momenten dat het noodzakelijk wordt de zorg voor ons eigen leven in de handen te leggen van onze medemensen, in wie we dan een teken van Zijn aanwe-

80. *Evangelica testificatio*, 28.

zigheid en een bemiddeling van Zijn wil moeten herkennen.

We zijn tot leven gekomen door een daad van gehoorzaamheid, al is het onbewust, doordat we de goede Wil hebben aanvaard die ons bestaan heeft verkozen boven ons niet-bestaan. We zullen onze weg besluiten door een andere daad van gehoorzaamheid. Deze willen we zo bewust en vrij mogelijk beleven, maar bovenal als een uitdrukking van het ons verlaten op de Vader, die ons definitief tot zich zal roepen in Zijn Koninkrijk van oneindig licht. Hier zal onze zoektocht een eind vinden en onze ogen zullen Hem zien op een dag des Heren zonder einde. Dan zullen we in volheid gehoorzamen en vervuld zijn, omdat we dan voor altijd ja zullen zeggen tegen die Liefde die ons heeft gemaakt, omdat we met Hem en in Hem gelukkig zouden zijn.

Gebed van een overste

30. "O, Goede Herder Jezus, Herder zo goed, Herder vol mildheid en tederheid, een arme en ellendige herder roept tot u, een zwakke herder, onhandig en nutteloos, maar toch: een herder van Uw schapen, zo veel hij kan."

"Leer mij toch, mij, uw dienaar, Heer, leer mij door Uw heilige Geest, om me te geven aan hen en om me voor hen te laten opbranden. Geef me, Heer, door Uw onuitwisbare genade, dat ik hun zwakheden kan verdragen met geduld, dat ik met hen kan meevoelen met goedheid, dat ik hen kan helpen met wijsheid. Moge ik leren op de school van Uw Geest om de verdrietigen te troosten, de onrustigen van hart op hun gemak te stellen, degenen die gevallen zijn overeind te helpen, zwak te zijn met de zwakken, me boos te maken met degenen die verontwaardigd zijn, alles te zijn voor allen, om hen te

winnen. Leg een welgekozen en helder woord op mijn lippen, omdat ze gesticht worden in geloof, hoop en liefde, in kuisheid en nederigheid, in geduld en gehoorzaamheid, in vurigheid van geest en toewijding van het hart."

"Ik leg hen in Uw heilige handen en vertrouw hen toe aan Uw tedere voorzienigheid. Laat niemand hen uit uw handen roven, noch uit de handen van Uw dienaar aan wie U hen hebt toevertrouwd. Mogen zij vol vreugde volharden in hun verlangen naar heiligheid, en mogen zij in die volharding het eeuwig leven verwerven, dankzij Uw hulp, onze zoete Heer, U die leeft en heerst in de eeuwen der eeuwen. Amen."⁸¹

Gebed tot Maria

31. O, zoete en heilige Maagd Maria, u die ons de Christus hebt gegeven, op aankondiging van de engel, door uw gelovige en leergierige gehoorzaamheid. In Kana hebt u laten zien, met een aandachtig hart, hoe te handelen vanuit verantwoordelijkheid. U hebt niet passief afgewacht totdat uw Zoon ingreep, maar u bent Hem vóór geweest, door Hem bewust te maken van wat er nodig was, en door met een discreet gezag het initiatief te nemen de dienaren naar Hem toe te sturen.

Onder aan het kruis heeft uw gehoorzaamheid u tot Moeder van de Kerk en van de gelovigen gemaakt, terwijl bij het Laatste Avondmaal alle leerlingen in u het zachte gezag van de liefde en de dienst hebben herkend.

Help ons te begrijpen dat alle ware gezag, in de Kerk en in het gewijde leven, zijn fundament vindt in de overgave aan Gods wil. Moge ieder van ons werkelijk gezaghebbend worden voor de anderen, doordat we ons eigen leven leiden in gehoorzaamheid aan God.

81. Aelred de Rievaulx, *Oratio pastoralis*, 1; 7; 10.

O, milde en lieve Moeder, “U die de wil van de Vader hebt gedaan, bereid om te gehoorzamen”,⁸² doe ons leven in aandacht voor het Woord, trouw aan de navolging van Jezus, de Heer en Dienaar, in het licht en met de kracht van de heilige Geest, in vreugde binnen de broederlijke gemeenschap, ruimhartig in onze zending, gedreven door de dienst aan de armen, levend naar de dag toe dat de gehoorzaamheid van het geloof zich stort in het feest van de Liefde zonder eind.

Op 5 mei 2008 heeft de Heilige Vader deze Instructie van de Congregatie voor de Instituten van het Gewijde Leven en de Sociëteiten van het Apostolisch Leven goedgekeurd en opdracht gegeven haar te publiceren.

Rome, 11 mei 2008, op het hoogfeest van Pinksteren

Franc kard. Rodé, C.M.
prefect

+ Gianfranco A. Gardin, OFM conv.
secretaris

© Copyright 2008 – Libreria Editrice Vaticana / R.-K. Kerkgenootschap in Nederland

vertaling: T.J.S. Boesten

82. *Vita consecrata*, 112.